

અરદાવીરાફ નામું

(ભાગ પેહેલા)

મીં મેડોકસના જાંચેલ કાવ્યરૂપી તરજુમા

ઉપરથી ગુજરાતી બેતમાં

(આવૃત્તિ બીજી),

તથા

ફીરદોસી તુસીના શાહનામા માંહેલાં થોડાંક

દાસ્તાનો ગુજરાતી બેતમાં.

કર્તા-જેહાંગીર બરજોરજી સંજાણા, બી.એ., (તે સેક્રેટરીઅટના માજી વડા સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ, પુનાના માજી ઝોનરરી માજીસ્ટ્રેટ, વાડાસીનોર સ્ટેટના માજી હીવાન, તથા સુરતની પારસી પંચાયત બોર્ડના સેક્રેટરી.)

ફરજી ન. વાચ્છાગાંધીએ સાંજ વર્તમાન પ્રેસમાં ના. ૨૨-૨૪-૨૬,
મીન્ટ રોડ, કોટ, મુંબઈ મધે છાપ્યું તથા જેહાંગીર બરજોરજી
સંજાણાએ સુરત મુગલીસરા મધે પ્ર. કમ્પોઝીટ.

કિંમત રૂ. ૧૫.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૅમ્પીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંબ. ૮૭૮૭ ચાર્જ

પુસ્તકનું નામ ૨૨૨૧૫૨૧૩૧૧૩

વિભાગ ૭૪૬૪:૪

અરદાવીરાફ નામું

(ભાગ પેહેલો)

મી૦ મેટોકસના 'અંગ્રેજી કાવ્યરૂપી તરજુમા

ઉપરથી ગુજરાતી બેતમાં

(આવૃત્તિ બીજી),

તથા

ફીરદોસી તુસીના શાહનામા માંહેલાં થોડાંક

દાસ્તાનો ગુજરાતી બેતમાં.

કર્તા-જેહાંગીર બરજોરજી સંગ્રહણ, બી.એ., (તે સેક્રેટરીઅટના માજી વગ સુપ્રીન્ટેન્ડન્ટ, પુનાના માજી ઓનરરી માજીસ્ટ્રેટ, વાગસીનોર સ્ટેટના માજી હીવાન, તથા સુરતની પારસી પંચાયત બોર્ડના સેક્રેટરી.)

ફરતમ ન. વાચકાગાંધીએ સાંજ વર્તમાન પ્રેસમાં ના. ૨૨-૨૪-૨૬,
મીન્ટ રોડ, કોટ, મુંબઈ મધે છાપ્યું તથા જેહાંગીર બરજોરજી
સંગ્રહણએ સુરત મુગલીસરા મધે પ્રગટ કર્યું છે.

કિંમત રૂ. ૧૧૧.

ગુજરાત વિધાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૉપીરાઈટ-સંગ્રહ

૮૭૬

આ પુસ્તક,

સાહાસિકપણું, સખાવત, તથા સ્વયંજની દાઝ,

જે ત્રણ ગુણો પારસી ડોમની મગફળી

બરેલી કિમતી મીરાસ છે,

તે ઉમદા ગુણો ધાવનાર,

કરાંચીવાસી શેઠ અરદેશર હોરમસજી મામાને

માહરા તરફની એક અદના પિછાન તરીકે

હું માન તથા હેત સહિત

અર્પણ કરું છું.

સાંકળિયું.

પાનું.

દીઆથો. ... ,... ... ૧

અરદાએ વીરાફ નામું, ભાગ પહેલો:—

પ્રતાપી પારસી પાદશાહ અદર્શીર: ધરાનનો પવિત્ર	
ધર્મ તેનાં અસલ ખાલેસ રૂપમાં સજીવન	
કરવાની તેની ખાલેશ. ...	૧
ચાલીસ હજાર ધર્મગુરૂઓની મજલીસ. ...	૧
અશો અરદાએ વીરાફની ચુંટણી. ...	૩
અરદાની બેઠેનોની શાહને અર્ઝુઝારી. ...	૫
અરદાને દસ્તુરો હોમ-રસ આપે છે. ...	૬
સાત દીવસને રાત પછી અરદાનું હોશમાં આવવું.	૭
બેઠેસ્ત તથા દોઝખનો બેઠેવાલ અરદા લખાવે છે.	૭
સરોશ સાથ અરદાની મલાકાત. ...	૮
ચીનવદ પુલ. ...	૯
સુંદર કુમારીકાનાં રૂપમાં નેક ફેરદારનું આવવું....	૯
ઝયર્ગ ગોશ સગ. ...	૧૧
મેહેર દાવર અને રસ્ને રાસ્ત ...	૧૨
અશર્-કુરસી તખ્ત. ...	૧૩
બેઠેસ્ત પેહેલું, હમેશ્તગાન. ...	૧૪
,, બીજું, સતર પાયા ...	૧૪
,, ત્રીજું, માહા પાયા. ...	૧૫
,, ચોથું, ખોરશેદ પાયા. ...	૧૬

અહુરમઝદનો સાદ અરદાને કાને પડે છે. ...	૧૬
અરદીએડેસ્ત અમશાસ્પંદનો અરદાને ઉપદેશ. ...	૧૭
એડેસ્ત પાંચમું, ગરોથમાન. ...	૧૮
,, છઠું, અસર રોશની. ...	૧૯
દીન આઇનની ફર્જો બળવનાર પહરેઝગારોવાળું	
એડેસ્ત. ...	૨૦
ઇનસાફી બાદશાહોવાળું એડેસ્ત. ...	૨૦
પાક દસ્તુરો તથા મોએદોવાળું એડેસ્ત. ...	૨૧
અશો ઓરતોવાળું એડેસ્ત. ...	૨૨
શુરા પેડેલવાનોવાળું એડેસ્ત. ...	૨૩
બુરાં ખરવસ્તરોને મારનારઓવાળું એડેસ્ત. ...	૨૪
નેક ખેતીકારોવાળું એડેસ્ત ...	૨૫
ગોસ્પંદોતું પોષણ કરનાર ગોવાળ્યાઓવાળું એડેસ્ત. ...	૨૭
એડેસ્ત સાતમું. ...	૨૮
એક ગેખી આવાજ. ...	૨૯
સરોશ યઝદની નસીહત. ...	૩૦
ધર્મની પાસખાની કરનાર નેક બાદશાહોવાળું એડેસ્ત. ...	૩૧
પરદુઃખભંજનોવાળું એડેસ્ત. ...	૩૭
અરદાવીરાફ ખોદાના શુક્રાના કરે છે. ...	૩૮

શાહનામાંમાંથી ત્રણ દાસ્તાનો:—

શાહ જમશીદની ગફરી. ...	૩૯
ફસ્તમ સોહોરાબ. ...	૪૫
ફસ્તમ પેડેલવાનતું મરણ. ...	૫૨

દીબાચો.*

પારસી કોમ એક અતિશ્ય ન્હાની કોમ છે. દુન્યાની ખીજ કરોડોની કોમોમાં એ આપણી કોમ દરીઆનાં પાણીમાં એક ટીપાં જેટલી છે. છતાં એ આપણો ટોળો તેના કેટલાક ખુબીવંતા ગુણોના સખખે જગ-આમકાર છે, તથા ભારતખંડના વિશાળ દેશમાં ઘણીક રીતે અગ્રપદે છે. એ ગુણોમાં (૧) સ્વધર્મ તરફ જનકેશાની અને પરધર્મો તરફ માન, દીલસોજી અને સહનશીલતા, (૨) ઉદારતા, સખાવત અને પરાયકાર, તથા (૩) સાહસિકપણ અને જતી ચંચળાઈ, એ ત્રણ મૂખ્ય જગ્યા લે છે.

પુરાતન ગ્રંથાત પારસી પાદશાહતની હસ્તી રહી નથી; ત્રણ ત્રણ બોહોળા ખંડો ઉપર જેઓના કાર્તિવંત ઝુંડાઓ લાંબી સદીઓ વેર ફડફડતા રહ્યા, તેઓની ઓલાદની હવે એક અર્ધગાઉ જેટલી જગ્યા ઉપર પણ હકુમત છે નહીં. પરંતુ આપણા કદીમ પ્રતાપી પૂર્વજો આપણને કેટલોક પરંપરાગત બેમુળ હદીઓ વારસામાં આપી ગયા છે,—એક અશો માઝદયરની દીન, ખીજું તેમની અમર કાર્તિ, અને ત્રીજું તેમના ઉચ સદગુણો,—તે અમૂલ્ય હદીયો આપણા હૃદયમાં જળવી રાખી આપણી આવતી ઓલાદોને પેઢેડી દર પેઢેડી આપતા જવું એ નિઃસંશય અવશ્ય છે.

રે આવે છે યાદ જ્યારે વતન અસલ,
અજબ જુસ્સો જાગે છે જીગર અંદર,
ખીલાવે બગીચો વસંતની ફસલ,
તેમ ખીલવે છે ધરાનની યાદ અમ જીગર.
ન દીલ કીયું ધપકે દેશભક્તિથી પુર ?
ન કોણ નીજ વતનપર અખંડ રાખે પ્યાર ?

* આ દીબાચામાં જે તવારીખી એહેવાલો આપ્યા છે તે મી૦ સોરા-ખજી જમશેદજી બલસારા, એમ. એ., ના પુરાતન ધરાનનો ઇતિહાસ, ભાગ બીજા, નામના ગ્રંથમાંથી લીધેલા છે.

છે કેાણુ પારસી પુત્ર જે ન રહે મગરૂર,
 પરાક્રમી વડવાનો કરતાં વિચાર ?
 ધરાન, ઝો ધરાન, પ્યારાં વતન ધરાન !
 ન્યાં ક્ષત્રપ ને શાહોએ ધીકાવ્યાં રાજ,
 પેશદાદી, કૈયાની, હખામની, સાસાન,
 અમલ જેમના યાદગાર છે હજીબી આજ.
 ન મુલકે ધરાન પર થતો સૂર્ય અસ્ત,
 ફેલાયલો એવો તેનો વિસ્તાર યોગમ,
 ધણુએક દેશો પર લખાયલો દસ્ત,
 ધણુએક ખંડણીયા પર ચાલતો હોકમ.
 યુરોપ, એશિયા, આફ્રિકા, ત્રણ ખંડોપર
 ફરી વળતા ધરાની જંગી સીપાહ
 ધરાની સુધારો ફેલાવવા હોંસભર,
 ફેલાવવા ભલી પાક અહુરમઝદની રાહ.
 સવારી, તીરંદાજી, સત્ય કલામ,
 ધરાની યુવાનો એ શીખતા પ્રથમ,
 બનાવ્યું એથી એમને ક્રાતિવંત નામ,
 જે ક્રાતિ તવારીખમાં નોંધાઇ મક્કમ.
 છે ધરાનની પુત્રીઓ વળી મશહુર;
 થયું જેમથી ધરાનવેજ જગમાં આશકાર,
 શુરાતન ને ખુબસુરતી બંનેમાં પુર,
 ધણીપર શીદા, ધર્મપર ઓસ્તવાર.
 રોદાએ, મનીઝે, તેહેમીના, શીરીન,
 ને ગોરદાફીદ બહાદુર સમ બાનુ અનેક,
 ગબ્બવી ગયાં છે ધરાન સરજમીન,
 વધારી ગયાં છે ધરાનવેજનો ટેક.
 શુરા સામ, નરીમાન તુસ, ધસતેહમ,
 ફરામોઝ, સોહોરાબ, બરજો નામદાર,
 જહાંગિય પેહેલવાન તેહેમતન રસ્તમ,
 ધુબ્બવી ગયા જગ એ સીપાહસાલાર,

મહા સાધરસ, દરાયસ, નોશીરવાન શાહ,
 ને જેહરામ ને નેક અર્દશીર બાબેકાન,
 શોબાવી ગયા શાહી તખ્ત ને કોલાહ,
 ફેલાવી ગયા બુલંદ કીર્તિમાન નામ.
 તે બહાલા વતનની ચહડે યાદ હંમેશ,
 ને ઉભરે અભિમાન યાદ તેની થતાં,
 ભુલાય ન કબી અમ કદીમ ઇરાન દેશ,
 ન વિસરાય એની યાદ બુઝો જંતાં.

પારસી શાહનશાહનો સ્થાપનાર અને ફેલાવનાર મહાવીરો સાધરસ
 થી ગ્રેટ તથા દારયવહુશ (દારાયસ હીસ્તાપીસ)નાં નામો તથા કામો
 તવારીખમાં જાહેરાત નોંધાઈ રહેલાં છે; અને એઓની આગમ્ય તેમજ
 એઓની પાછળ, પ્રાચીન તેમજ અર્વાચીન કાળમાં, ધણુએક નામવર
 પારસી વીરજાઓ થઈ ગયા છે, જેઓ સર્વે તેઓનાં માહબારત
 પરાક્રમો અને અદ્ભુત શૂરાતન તેમજ તેઓની પરદેઝગારી, અશોષ,
 અને ધર્મનિષ્ઠતા માટે ભારે ખ્યાતિ પામી ગયા છે. એઓની
 યાદગાર તવારીખ જેમ વધુ આપણા જીવાન્યાઓમાં વાંચવામાં આવે
 તેમ કોમને ફાયદોજ છે, સખખ કે-

Lives of great men all remind us

We can make our own sublime,

And departing, leave behind us

Footprints on the sands of time-(લોંગફેલો).

નામાંકીત દારયવહુશની હકુમત ત્રીસ રાજ્યો ઉપર આધુ હતી.
 નક્ષે શ્વેતમ પર્વત ઉપર એ નામદારે લેખો કોતરાવ્યા છે તેમાં એ જાહેર
 કરે છે કે અહુરમઝદની મેહેરથી (૧) પાર્સ ઉપરાંત નીચલા દેશોને મેં
 કબજે કર્યા તેઓ ઉપર મેં રાજ્ય કર્યું, તેઓ મારે માટે ખંડણી
 લાવ્યા, તેઓને મારા તરફથી જે ફરમાવ્યામાં આવ્યું તે તેઓ બળ
 લાવ્યા, અને તેઓમાં મારો કાયદો ચાલ્યો:- (૨) મીડ્યા, (૩)
 સુસ્થાના, (૪) પાર્થ્યા, (૫) આર્યા, (૬) બેકત્રીઆ, (૭)
 સોગ્ડીઆના, (૮) ખોરેઝમીઆ, (૯) દ્રેન્જયાના, (૧૦) એરેખો-

શીઆ, (૧૧) ચતુરશ, (૧૨) કન્દાર, (૧૩) હિંદ, (૧૪) સ્કીઆ હોમાવર્કા, (૧૫) સ્કીઆ તિઅખ્દા, (૧૬) એખીલોન, (૧૭) એસીર્યા, (૧૮) એરેબ્યા, (૧૯) ઇજીપ્ટ, (૨૦) આમીન્યા, (૨૧) કેપેઠાક્યા, (૨૨) સ્પર્દ, (૨૩) આયોન્યા, (૨૪) દ્યાની પેલે પારનો (યુરોપ્યન) સ્કીઆ, (૨૫) સ્કુદ્ર, (૨૬) લાંબા બાલવાળા (યુરોપ્યન) યુનાનીઓનો મુલક, (૨૭) પુતિઆ, (૨૮) કુશિબ્યા, (૨૯) મચિઆ, (૩૦) કર્કા.

આવો ફત્તેહમંદ, જોરેમંદ, ને દબદબાભર્યો શાહોનો શાહ પણ પાક અહુરમઝદની રાહ ચાલનારો અને પુરી નમનતાઇ ધરાવનારો વીરલો હતો તેનો પ્રત્યક્ષ દાખલો એનો સદરહુ લેખ પોતે પુરો પાડે છે, જેમાં એ અશો વીરનર જણાવે છે કે જે કાંઇ મેં કીધું તે સર્વે અહુરમઝદની મેહેરથી કીધું. અહુરમઝદે મને મદદ કીધી તેથી મારું કામ હું બજા લાગ્યો. અહુરમઝદ મારો, મારી કામનો, અને મારી શાહનશાહતનો બચાવનાર થાઓ! અહુરમઝદને આ મારી નમનતાઇ ભરેલી જે અરજ છે તે અહુરમઝદ બક્ષો! ઓ ઇન્સાન! જે કાંઇ અહુરમઝદનાં ફર્માનો છે તે તારી નજરે ખુલ્લાં થાઓ! સચાઇેમો રસ્તો તું મા છોડતો! આડો મા ચાલતો, પાપ મા કરતો!”

જમાનાની ગીદેશથી પારસી ધર્મ અને ધર્મ-સાહિત્યના બાબમાં અવારનવાર ઘણા કમનસીબ ઐયામો આવી ગયા છે. ઇ. સ. પૂ. ૩૨૯ માં એલેક્ઝાન્દર ધી ગ્રેટે ઇરાન સર કીધું, ત્યારે આપણી દીનતું ઘણું સાહિત્ય નાશ પ્રાપ્યું. તે સાહિત્યનાં એ મોટાં જાહેર પુસ્તકખાનાં હતાં, તેમાંનું એક જે દળે નખીશ્ત નામનું ઇસ્તખર (પર્સીયોલીસ)માં હતું તે એલેક્ઝાન્દરે બાળી નાશ કીધું, અને બીજું જે ગંજ શપીગાન નામનું હતું તેનાં પુસ્તકો યુનાનીઓ ઉઠાવી ગયા.

ઇ. સ. ૫૧ માં શાહનશાહ વહખશ પડેલો (Vologeses I) પાર્થ્યાના તખ્ત ઉપર બેઠો. તેણે પોતાના એક ભાઇને મીડ્યાનું તખ્ત અને બીજા ભાઇ તીરીદાતીસને આમીન્યાની ગાદી અપાવી. વહખશ જટલો શુરવીર હતો તેટલોજ ધાર્મિક હતો. પાક અવસ્તાનાં લખાણો જે સીકંદરના વખત પછી વેરવીખેર પડેલાં હતાં તેનો તેમજ અવ-

સ્તાને લગતાં સર્વે પ્રકારનાં લખાણોનો તેણે સંગ્રહ કરાવ્યો; અને પાકે માઝદયસ્ત્રી દીનને સજીવન કરવાના સર્વે પ્રકારના ઉપાયો તેણે લીધા. એના બાધ તીરીદાતીસને પણ ધર્મ સાથે ધાડો સંબંધ હતો. કેમકે તે એક દસ્તુરનો દરજ્જો ધરાવતો હતો. એવું કહે છે કે રોમના શાહાનશાહ નીરોએ પોતાને માઝદયસ્ત્રી દીનમાં લેવા તીરીદાતીસને અરજ કીધી હતી, પરંતુ કાંઈ કારણને સર તેણે તે અરજ નાકબુલ કીધી હતી. આ વિચારવા જોગ બાબત છે કે જો નીરોને તીરીદાતીસે માઝદયસ્ત્રી ધર્મમાં લીધો હતો, તો એ આપણી માઝદયસ્ત્રી દીન યુરોપખંડમાં આજે આપણે કેટલી ફેલાઈ ગયલી જોતે. છતાં વખત પોતાનું કામ કર્યો જાય છે, અને યુરોપ તથા અમેરિકા ખંડોમાં હાલમાં હજારો કુટુંબો માઝદીયસ્તાન દીન પાળે છે, તથા ધી માઝદીયસ્તાન નામનું એક માસીક આજે વર્ષો થયાં તેઓ તરફથી બહાર પડે છે. પશ્ચિમ તરફના એ માઝદીયસ્તાન ટ્રાળાના વડા દસ્તુર ડોક્ટર ઓટોમન હનીશ ઝોરોએસ્તરને મલવાની અને લનડન શેહેરના ઇઓલયન હોલમાં તેનું વાક્યચાતુરી ભરેલું ને બોધદાયક ભાષણ સાંભળવાની ૧૯૧૧ ના સાલમાં મને નહીં ધારેલી તક મળી હતી. એ માઝદીયસ્તાનો અશો જરાયુક્ત પેગમ્બર સાહેબની ખાલેસ દીનનાં મૂખ્ય તત્ત્વો પાળે છે તથા તેનાં કેટલાંક ફરમાનો એઓએ અખત્યાર કીધાં છે. પરંતુ એઓ આપણી જરથોસ્તી કોમની બધી દીન આદનની ક્રિયાઓ કરતા નથી અને રસમો પાળતા નથી. એજ મુવાફેક પાથ્યનો પણ તે વખતના પારસીઓ જેટલા ચોખ્ખા દીનદાર ન હતા, જો કે તેઓમાં વલખશ જેવા યુનંદા માઝદયસ્ત્રી શાહાનશાહો થઈ ગયા છે; અને તેઓએ ધણીક રીતે પાકે માઝદયસ્ત્રી દીનમાં ખીગાડો થવા દીધો હતો.

હેલા પાથ્યન શહેનશાહ અર્તબાનુશ્ચનાં વડપણ હેઠળ પાર્સના મુલકમાં પાપક અથવા બાબક નામનો બાદશાહ રાજ ચલાવતો હતો. હખામનીશી શાહનશાહી કુટુંબના એક શાહઝાદાએ પડતીના વખતમાં હિંદ તરફ જઈ વાસો કીધો હતો, તેનો સાસાન નામનો નખીરો પાપકની નોકરીમાં પોતે કેવી બુલંદ તોખમનો છે તે વાત છુપાવી રાખીને રહેલો હતો. પણ પાછળથી બ્યારે તે બાદશાહને એની

શાહનશાહી તોખમની કોઇ રીતે ખબર થઇ, ત્યારે તેણે પોતાની બેટી સાથે તેની શાદી કરી તેને ખુલ્લું મરતબો બદ્યો. એ બાદશાહ-ઝાદીએ એક બેટાને જન્મ આપ્યો જેનું નામ અર્તક્ષિત્ર અથવા અર્દશીર પડ્યું. બાદશાહ પાપકે એ બચ્ચાને કેળવણી આપવામાં કંઇ ખામી રાખી નહીં, અને પોતાને જેટલો કોઇ બેટો નહીં હોવાથી એને પાળક કરી લીધો.

પાપકે યુવરવા બાદ તેની પાસની ગાદી પર બેસવાનો અર્દશીરને હક હતો, પરંતુ શહેનશાહ અર્તખાનુશે તે તેને લેવા દીધી નહીં. એથી અર્દશીરને ભારે ક્રોધ ચહડ્યો, અને તે વેળાએ અર્તખાનુશનીજ દરબારમાં રહેતો હતો, ત્યાંથી એકદમ પાસ તરફ જવા નીકળી પડ્યો. અર્તખાનુશે એની પુઠ પકડી પાછું તે હાથ આવ્યો નહીં અને સલામત નીકળી ગયો. પારસીઓએ હખામનીશી શાહનશાહોની ઝોલાદથી ઉતરી આવેલાં એ અર્દશીર ઉપર મોહોટી ઉમેદો બાંધેલી હતી. તેઓ માંહેલા કેટલાક બાહાદુર અને ખાનદાની વીરાઓ તેને સામે મળવા દોડ્યા અને પોતાની સેવા તેમજ પોતાનું સ્વસ્ત્ર તેને અર્પણ કર્યાં. ખુલ્લું દરજ્જાનો સરદાર બનાવે પોતાના પાંચ પેઢેલવાની પૂત્રો તથા કેટલીક સૂરી સેના સાથે અર્દશીરને જઇ મદ્યો. આ મેળાપની જગાએ અર્દશીરે રામેશ્વરે અર્તક્ષીર નામનું શેહેર વસાવ્યું; અને જ્યારે દર્યા કાંઠા તરફ તે સલામત જઇ પૂગ્યો ત્યારે પાક દાદાર અહુરમઝદની સેતાયશ કીધી અને તેના શુકાના માન્યા. આ ખીના જાણવા યોગ્ય છે કે આપણા કદીમ મહાન શાહો, શહેનશાહો અને સૂરા પેઢેલવાનો હરેક કામ અહુરમઝદનું પાક નામ જખાન ઉપર લખેને કરતા અને વખતોવખત તે દાદગરની શુકયુઝારી કરવાને ચુકતા નહીં હતા.

આવદેહ શહેનશાહ અર્તખાનુશ સાથે તે જગમાં ઉતર્યો અને ઇ. સ. ૨૨૬ માં પાથ્યનોને હોરમઝતાં મેદાનમાં જખરી શીકરત આપી, તેઓની મહાન શાહનશાહતનો અંત આણ્યો.

ધણાએક મુલકોના બાદશાહો જેઓ માયું ફેરવી બેઠેલા હતા, તેઓને જર કરવાને હવે એણે નિશ્ચય કીધો. કુદીસ્તાન, બેખીયોન,

હિંદુસ્તાન અને સ્કીથન મુલકો એણે જીતી લીધા. ત્યારબાદ રોમ તરફ એણે નજર દોરવી. ચારસો કદાવર અને દમામદાર પારસીઓને યુનનદા ઘેરાયો, ઉમદા હથોડો અને કીમતી પોશાકથી સજ્જ કીધા, અને રોમન શેહેનશાહ એલેક્ઝાન્ડર સીઝરસ ઉપર એક ફરમાનનામું આપી તેઓને મોકલ્યા. એ નામામાં એ પારસી વીરનરે રોમનોને તાકીદ કીધી કે “છેક પ્રોપોન્ડીસ અને ઇન્જન સમુદ્ર સુધીના એશીયાના તમામ મુલકો મહાન સામ્રાજ્યે જીતી લીધા હતા, અને લાંબા વખત સુધી તેના વારસોના હાથમાં રહ્યા હતા, અને કેયા તથા યુનાનના મુલકો ઉપર પારસી સેન્ટ્રેપો હકુમત ચલાવતા હતા. જ્યારે છેક ઇથ્યોપ્યા સુધીના આફ્રીકાના દેશોએ તેઓની સાહેબી કબુલી હતી. એ સરઝમીનો ઉપરના પારસીઓના હકો ઉપર ત્રાપ પડી હતી, પણ તેઓ કંઈ નાશ પામ્યા નથી. અને જ્યારે શાહાનશાહી નસલની ખરકતથી અને બાહાદુરી ભરેલી જીતોથી ઇરાનનું તાજ હમારે માથે એકું છે, ત્યારે હમારા દરજ્જાની પેઢેલી ફરજ એ છે કે હમારી સલતનતને તેના અસલ વિસ્તાર અને જાહોજલાલીએ હમે પોહોચાડીએ. તેટલા માટે હમે મહાન શાહનું આ ફરમાન છે કે રોમનોએ અસલી પારસી શેહેનશાહતના તમામ મુલકોમાંથી એકદમ ચાલી જવું અને યુરોપમાંની પોતાની સલતનત ઉપર સંતોષ પકડવો.”

આ હકાવનારા ફરમાનથી રોમનો જીવી લગાયક કોમ તદ્દન દબી જઈ મુઝે મોહોડે ગાંસડા પોટળા બાંધીને એશીયા માંડિલા પોતાને તાબેના મુલકો એકદમ છોડી દઈ પોતાનાં રોમ વતન જવા ચાલતી પકડે એમ તો બનેજ નહીં. તેઓએ લડવાની તૈયારીઓ કરવા માંડી. મગર મહાવીર અર્દશીર બહુ ઝડપી કુઓથી પોતાની શુરી સેના લઈ તેઓની સામે ધસી ગયો તથા અનેક હુમલાઓથી તેઓનો પરાજય કરી, એશિયા લગલગ છોડી જવાની તેઓને ફરજ પાડી. એ ઉપરાંત આમીન્યાનો મુલક પણ કબજે કીધો.

આ પ્રકારે પારસી પાદશાહીનો એકદમ ડોકો વાગતો કીધા પછી, એણે પોતાની બાહળી શાહનશાહતમાં હર તરેહના સુધારા

વધારા કરવા માંડ્યા. તેમજ ખાલેસ જરથોસ્તી દીન જે વખતના વમલથી ચુથાઇ જવા પામી હતી, તેને પહરેજગાર અને બાહોશ તન્સરની મદદથી પાછી તેના અસલ નીમ્ન રૂપમાં લાવવાને પ્રયોજન કરવા માંડ્યો. એકઠા કરેલા અવસ્તાનો પહેલવી ઝખાનમાં તરજુમે તથા શરેહ કરાવવા માંડ્યાં. ઠેકાણે ઠેકાણે એબાદતખાનાઓ બાંધ્યાં અને ત્યાં પુસ્તકખાનાઓ સ્થાપ્યાં. વળી અદાવીરાફ નામના અશો પહરેજગાર ધર્મગુરૂને તેણે આશરો અને ઉત્તેજન આપ્યાં, તેની અદભુત શક્તિઓ જોવા જાણવાની લોકોને તક કરી આપી, અને તેમ કરીને લોકોની દીન ઉપરની આસ્થા વધારી.

આ પવિત્ર ધર્મગુરૂએ એક નવીસંદા પાસે જે નામું પહેલવી ભાષામાં લખાવ્યું હતું તે અરદાવીરાફ નામું પારસીઓમાં ઘણું જાણીતું છે અને જુના વિચારના ઘણાંઓને બહુ માનીતું છે. ઘણી ભાષાઓમાં એના તરજુમા કરવામાં આવ્યા છે. છેક ૧૦૪ વર્ષની વાત ઉપર એનો અંગ્રેજી ભાષામાં તરજુમા મી. ૦ ૮૦ એ. ૦ પોપે પ્રસિદ્ધ કાઢી હતો, અને ત્યારબાદ ૧૯૦૪ ના સાલમાં મદરાસવાળા મી. ૦ ૭૦ મેટ્રોક્સે એ તરજુમાને પઘરૂપ આપી તેનું એક પુસ્તક બહાર પાડ્યું. મી. ૦ મેટ્રોક્સના પ્રથમ ભાગ (એકશ્ત) નું ગુજરાતી ભાષામાં એતખાજ અંદર ભાષાંતર કરી તે મે. ૧૯૧૨ના સાલમાં બહાર પાડ્યું હતું, જેની તમામ નકલો ખપી જવાથી કેટલાક સદગૃહસ્થોની સુચનાથી એની એક નવી આવૃત્તિ કેટલાક સુધારા સાથે હાલમાં બહાર પાડતાં, તેમાં ખાસ વધારા તરીકે કવીશ્વર શ્રીરદોસી તુસીના પ્રખ્યાત ફારસી શાહનામા માંહેલાં થોડાંક દરસ્તાનોના એતરૂપી તરજુમાઓ પણ સાથે જોવાવવા મેં તક લીધી છે.

માનવીનો આત્મા ખાકી દેહ છોડી જાય છે ત્યારે તેનું શું થાય છે તથા તે કાંયે કાંયે સ્થળે પોહાયે છે અને તેને ત્યાં કેવા અનુભવ મળે છે, એનું વર્ણન અરદાવીરાફનામામાં સમાવેશું છે. એ વર્ણન કેવળ અલંકારીક અને કલ્પિત લેખો, તોય પણ તેમાં જે જરથોસ્તી ધર્મનાં મુળ સિદ્ધાંતો દરશાવ્યાં છે તથા જે ઉમદા યોધ અને નસીહત ઠારેઠાર સમાવેલી છે તે મનન કરવા યોગ્ય છેજ.

ખેડેશ્ત ને દોઝખ,—શું એવાં ખરેખર કેટલે મથકો હશે જ્યાં માનવીનું રૂઢ મરણ પછી પોહાંચે છે અને વસે છે તથા પોતાના આ ખાકી દુન્યા માંડે કીધેલાં ભલાં ભુડાં કામોનો બદલો મેલવે છે, સેડેવે છે? આ સવાલની બારીકીમાં ઉતરવાની આ જગો નથી, તેમજ માહારામાં શક્તિ નથી. પરંતુ આ તો નિર્વિવાદ છે કે ધણા ખરા બધા મોહોટા ધર્મોમાં ખેડેશ્ત ને દોઝખ, સ્વર્ગ ને નર્કના ખ્યાલ અને યોધ આપવામાં આવ્યા છે. ‘દોઆ વીરપ હુમત’ વાળી બંદગીમાં લખ્યું છે કે “વીરપ હુમત, વીરપ હુખ્ત, વીરપ હવશીત, વહિશતેમ અંધહુધમ અશએત. વીરપ દુશમત, વીરપ દુઝખ્ત, વીરપ દુઝવશીત, અમિશતેમ અંધહુધમ અશએત. વીરપનામય હુમતનાંમ, હુખ્તનાંમ, હવશીતનાંમ, વહિશત અંધહુધ. આઅત હયઅિથેમ.” યાને “તમામ નેક વિચારો, નેક સખુનો, નેક કામો ખેડેશ્ત તરફ લઇ જાય છે; તમામ ભૂડાં વિચારો, ભૂડાં વચનો, ભૂડાં કામો દોઝખ તરફ લઇ જાય છે. સર્વ ભલા વિચારો, ભલા સખુનો, તથા ભલા કામોનું પવિત્રામ ખેડેશ્ત છે. એ પ્રમાણે અશો માણસને જાહેર છે.” યસ્ન ૪૧,૬,માં વિનંતી કરવામાં આવે છે કે:—

અહ્યા હુવો ને દાઇદી,
અહ્યાધયા અહુયે
મનખ્યાઇયા, તત્ અહ્યા
યા તત્ ઉપા-જમ્યામા
તવયા સરેમ
અષખ્યાયા વીરપાઇ યવે !

યાને, આ તેમજ મિનોર્થ દુન્યાને માટેનો અપોષના પાક બદલાનો હિસ્સો તું (અહુરમઝદ) પોતે હમોને બક્ષ, કે તેથી તારી તેમજ અપોષની પવિત્ર ઉત્તમતાની મોહોટાઇને હમો હમેશગીમાં પ્હોંચે !

જાણીતો ખ્રિસ્તી ધર્મગુરુ અને લેખક કેનન ફરાર તેના “Words of Wisdom and Truth” નામના ગ્રંથમાં Heaven (ખેડેશ્ત) વીશે ઉઠળ પ્રમાણે મહા આનંદમય શબ્દોમાં લખાણ કરે છે :—

“What may be the physical conditions of Heaven we cannot tell, and perhaps the very phrase may be meaningless of that place where they neither marry nor are given in marriage, but are as the angels of God. But so far as heaven is a place at all, its fundamental conception is that it is a place where sin is not. No guilty step may pass the gates of pearl, no polluting presence fling shadows on the golden streets. They who live there are the angels, and just men made perfect, and the spirits of the saints in light. And if we ever get there, we shall be as they; for to be there is to see the face of God, and to see the face of God is to be changed into the same image from glory to glory. There life's stains shall have been purged away; and the gold shall be mixed with dross no longer, nor the fine gold dim. But oh, to have been disenchanted utterly, for ever, from the low aims of the world! Oh, to have been set free for ever from the yoke of habit and the power of temptation! Oh to desire only, and to do only, what is good, without evil being ever present to us! Oh to do perfectly what here we have imperfectly attempted! Oh to *be* what here we have only seemed to be or wished to be! Oh, to be honest, true, noble, sincere, genuine, pure, holy to the heart's most inmost core! Is not that heaven? Is it not a state rather than a place? Is it not a temper rather than a habitation? Is it not *to be something* rather than to go somewhere? Yes, this,

this is Heaven. What more we know not. In other stars, and His countless worlds, for, all we know God may have work for us to do. Who knows what radiant ministrations; what infinite activities; what never-ending progress; what immeasurable happiness; what living ecstasies of unimaginable rapture, where all things are lovely, honourable, pure. This, this is Heaven! And why should we not believe that the God who is so good to us hath such good things in store for all who love him? All the good and true, all the pure and noble, shall be there. And all on earth who have ever been high and sweet and worthy, out of every tribe, and kindred, and nation, and language,—ten thousand times ten thousand and thousands of thousands!...If we desire Heaven, we must seek it here—if we love Heaven we must love it now. Heaven means holiness; 'Heaven means principle'; Heaven means to be one with God."

તાપશ વાઙ્મા યસ્નાપશ પછતી સ્તવસુ અયેની,

મઝદા અપા વધેઉશ ખ્યાયનાપશ મનધો (હા, ૫૦-૯).

ઓ અહુરમઝદ! હું સ્તુતી ગાનાર, આ બક્ષિઓની મારફતે તથા અશૃંગની મારફતે, તથા બલ્લાં કામોની મારફતે, તને પોહોંચું!

અરદાએ વીરાફ નામું.

ભાગ પહેલો.

પ્રતાપી પારસી પાદશાહ અર્દશીરઃ
ધરાનનો પવિત્ર ધર્મ તેનાં અસલ
ખાલેસ રૂપમાં સજીવન કરવાની
તેની ખાહેશ.

પરાક્રમી શાહ અર્દશીર ખાખેગાન
ખિરાજમાન થયો ન્યારે તખ્તે ધરાન,
ઠેરાવ કીધો ચલાવીશ ધનસાફથી રાજ
આ છે મારાં સર ઉપર ન્યાં સુધી તાજ.
કરી પ્રાંતો તાખે, ખેસાડવાને ડર
ઉરાડ્યાં તેણે નેવું રાજનાં સર;
ન ગણુકાવતા હતા જે એનો અમલ
તે રાજઓ નેવુંને કીધા કતલ.
રચી રાજ્ય મજબુત, કીધો દ્રઢ વિચાર
ધરાનનો પવિત્ર હું ધર્મ એકવાર
અસલ તેનાં રૂપ ને અસલ સ્વચ્છ આકાર-
માં લાવીને પાછો કરું પાયદાર.
ચાલીસ હજાર ધર્મગુરુઓની
મજલીસ.

ખાલાવ્યા તેણે મોખેદ, ખાલમા, દસ્તુર,
જે માઝદીઅન ધર્મમાં પૂર્વિષ્ય પુર.
એવા આવ્યા ન્યારે નર ચાલીસ હજાર,
કીધી તેણે મજલીસ એક મોટી તૈયાર.

ને બોલ્યો સભામાં તે શાહ નામવર
 “ઓ દસ્તુરો, દાનાવો, પરેહઝગાર નર,
 “સદી પાંચપર શાહ સીકંદર મહાન
 “ચહઝાઇ લાવ્યો જ્યારે તે આપણે ધરાન,
 “પવિત્ર ને પ્રિય જે દીન આપણી
 “નિશાન તેની ફના તે શાહથી બની.
 “તે ખાતર, ઓ નામીયા ઓલમાઓ નેક,
 “આ હૈયામાં રાખું છું ઉમેદ હું એક,
 “તમોમાંથી લાયક ચુંટા એવા નર
 “કે આપણા જરાયુશ્ત્ર નેક પેગમ્બર-
 “ના કાયદા ને પુસ્તક બચી ગયલાં જે,
 “કરી ખોળ પુરી, શોધી લાવે તે.
 “છે ઇચ્છા મુજ હૃદયમાં મક્કમ ને પુર
 “(તમારી બી ઇચ્છા હશે એ જરૂર)
 “કે માનીએ કુલ પાકીજે ફરમાન અસલ,
 “પણ દીન ઉગતે ખોટા જે ફતવા દાખલ
 “થયા હોય તે સંધા કરી નાખીએ દુર,
 “ને મતફેર તમામ દુર કરીએ જરૂર.
 “એવી ઉમદા મતલબ શકે લાવી બર
 “ચુંટા તેવા તમમાંથી ચુંનંદા નર,
 “કરે ચુંટણી વિદ્વાનો સંભાલથી પુર
 “સફળ થાય જેથી આપણી મક્સદ જરૂર.”

તે ચાલીસ હજારે સુની આ ફરમાન,
 પોતામાંથી ચુંટયા ચાર હજાર વિદ્વાન.
 ન શાહ પામ્યો સંતોષ ને કીધો હોકમ,
 હજાર ચારમાંથી ફરી ચુંટા તમ.
 ફરી ચુંટણી થઇ ચારે મદ્ ચારસો
 ચુંટાયા હજાર ચારમાંથી અશો,
 હતા જે ખખરદાર ને પુરા હુશ્યાર
 ને પાક ઝંદ અવસ્તાના બેદો બાણનાર.

પણુ શાહની તો મતલબ હતી એજ બસ
 કે ચુંટી ને ચુંટવા સર્વેથી સરસ.
 તેથી તેને દીધું એક પાછું ફરમાન
 ફરીથી ચુંટા કરી બારીક પિછાન.
 તે ચારસોમાંથી બાકી ચાલીસ રહ્યા,
 તોળી થયો બીલકુલ ન સંતોષી શાહ.
 વધુ થવા ચોક્કસ કીધો એ હોકમ,
 કે છેલ્લી કરો ચુંટણી હવે ઉત્તમ.
 ચાલીસમાંના ચુંટાયા પછી બસ સાત,
 પવિત્ર હતા જે ખરા નેકસિક્કાત,
 ન પાપી વિચારો કે પાપી ન કામ
 કીધાં જેમને કથુ બર જીંદગી તમામ,
 કીધા ન ખુદ સ્વપ્નેથી જેમને ચુનાહ,
 સવાબનીજ સદા જેમને સાચવેલી રાહ.

થયા ન્યારે તે સાત પાકઝાદ નર
 મહા અદ્દશીર શેહેનશાહ સન્મુખ હાજર,
 કીધી શાહે મક્કદ તેમને રોશન,
 ધરાન દેશની ખાલેસ દીન માઝદીઅન,
 પવિત્ર ને સ્વચ્છ જેનાં ફરમાન અસલ-
 માં, વખતના વેહેવાથી, થઇ છે ખલલ,
 તે દીન તેની અસલ પવિત્રાઇમાં પુર
 રી સ્થાપી, કરવી છે આશકાર જર;
 પેગમ્બર જરાથુસ્ત્રની માઝદીઅન દીન
 છે ખાલેસ, ખુબીવંત ને સાચી સંગીન,
 એ ધરાનની ખલકતમાં કરવા પુરવાર
 મોજેજો બનાવો જે રહે યાદગાર.
 અશો અરદાએ વીરાફની ચુંટણી.

તે નેક અશો મર્દાએ રાખ્યું જર
 બલા અદ્દશીર શાહતું કેહેવું મંજુર.

પોતામાંથી કીધો પસંદ નર એક,
 અરદાએ વીરાફ જેતું નામ હતું નેક.
 બાકી રહેલા છ જને ખોલી જખાન,
 કહ્યું કે, “આ શાહ અદ્દશીર ખાખેગાન !
 “આ અરદાએ વીરાફ અશો પરહેઝગાર
 “કરી શકશે મોજેજથી પુરવાર
 “કે માઝદીઅન ધર્મ છે ખરો તમામ
 “ને માઝદીઅન દીનના છે સાચાજ કલામ.
 “તું જાણુ, આ ધરાન દેશના શાહ નામવર,
 “વિશાળ તારી યુલદ શેહેનશાહત અંદર
 “છે અરદા સર્વેથી પરહેઝગાર નર,
 “હતી જ્યારથી એની વર્ષ સાતની ઉમર
 “ખોદાઇ જ્ઞાનના અબ્યાસમાં રહ્યો સામેલ,
 “અમો સર્વેથી છે એ વધુ કામેલ.
 “અમો આ મોતેખર કામની અંદર
 “મદદ એને કરવાને છઇએ તત્પર.
 “દેવા તમને આ બાબદ પુરી પિછાન,
 “છોડી જશે તન અરદા વીરાફનો જ્ઞાન,
 “ખેંચી જશે રૂઢ તેતું ખોદાની પાસ,
 “પાછું બહેશતથી ફરતાં પુરાવાઓ ખાસ
 “એવા લાવશે કે કુલ ધરાન સરજમીન
 “પુરી પામશે ખાતરી છે માઝદીઅન દીન
 “ખરી પાક, ખાલેસ ને સાચી સંગીન.”

પછી ખોદ્યો અરદાએ વીરાફ નામદાર.
 “ખોદાની ખુબીનો નથી કંઇ શુમાર;
 “મોજેજે મુજ મારફત દેખાડશે ખોદા,
 “ખલકની છોડાવવાને શુમરાહીની રાહ.”

પરહેઝગાર અરદાના સાંભળી સુખન
 થયો શાહ અદ્દશીર અત્યંત મગન.

પેલા પાક માએદા ચાલીસ હજાર,
 ને તેઓ સાથ પોતીકા સર્વ સરદાર
 તથા કુલે દરબાર લઈ તે નામવર
 ગયો પાક આતશ બેહેરામ* અંદર,
 ખોદાની કરવા બંદગી સર્વ સાથ,
 તુરી કેબલા સન્મુખ બન્ને જોડી હાથ.
 વીરાફે ગોશલથી બદન કીધું પાક,
 પદાન બાંધી સળ્યો સફેદ શુધ પોશાક;
 પાક માઝદીઅન રીત મુજબ તૈયાર બની,
 રહ્યો કેબલે આતશ સામ વાંકો નમી.
 અરદાની બેહુનોની શાહને અર્જ
 ગુઝારી.

હતો મશગુલ આ કામમાં અરદાએ જ્યાર,
 આવી પહોંચી સાત તેની બેહુનો તે વાર;
 ને શાહના કદમ ઉપર મેલીને સર,
 કીધી અર્જગુઝારી “ઓ શાહ નામવર!
 “અરદાએ વીરાફથી છે અમને આધાર,
 “એનોજ એકલો આશરો, એનાથી કરાર.
 “ખબર અમને થઈ છે જે મોજજો એક
 “બતાવવા, છોડી જાય છે અમને બે નેક.
 “ખબર નથી કરશે પસંદ શું ખોદા
 “મોજજો કરવાનો એનો સાહાસ આ!
 પણ આ જગમાં પાછો ન ફરે અગર
 “જીવી કેમ શકીશું અમે લાઇ વગર.
 “ન હૈયાત અમારાં છે માદર, પેદર,
 “છે આધાર અમારો બસ એની ઉપર.”

* આતશ અંદર ફરોબાહનાં મકાનમાં ગુસ્તારૂપના વખતમાં આ પુરાણી
 આતશને કાબુલના પાકાક પર લઈ જવામાં આવ્યો હતો. કરાણીના અરદાએ વીરાફ
 નાંમાં પ્રમાણે ઉપર જણાવેલી સત્રા કાબુલમાં મલી હતી એમ આ ઉપરથી જણાય છે.

માએદા ને શાહે તે એહેને નેકબખ્ત-
 ને કહ્યું કે ધીરજ તમ રાખો આ વખત.
 ખોદા છે નેએહખાન તમ ભાષ ઉપર,
 ના રાખો એને વાસ્તે તમો ફિકર,
 ધીરજ હિમ્મત રાખો તમો એયુમાન,
 દિવસ સાતમાં ફરશે તે પાછો આ જહાન.

અરદાને દસ્તુરો હોમ-રસ આપે છે.

તે આતશ એહેરામમાં છ દસ્તુરો સાથ,
 રહ્યો એકલો અશો અરદા નેકઝાદ.
 ઉભા ચોકી માટે આતશ એહેરામ બાહાર
 કુંડાળું કરી માએદ ચાલીસ હજાર,
 તથા ખુદ અમીરો સંગ શાહે અદલ,
 કે પહોંચે ન તેમને જરાબી ખલલ.
 કરી ખુદ બંદગી અરદા તમામ,
 ગયો એક તખ્ત પર લેવા આરામ,
 સોનાનું જે તખ્ત તેને માટે તે વાર
 તે આતશ એહેરામમાં કરેલું તૈયાર.
 પછી તેની છાતીએ બરી તમામ
 આપી તેને ઇજલા હોમ-રસની જમ.
 ખોદા પર એતેકાદ ને હુમત નેક
 ધરી કહ્યું પીવા તેનો ભાગ એક.
 બીજો ભાગ પછી આપ્યો હુખત કાજ ફકત,
 ને ત્રીજો ભાગ અરદાને આપ્યો જે વખત,
 વચન લીધું કરવા સદા નેક કામ.
 શરાબ પીને કરતો હોય જાણે આરામ,
 એહોશીમાં રહ્યો તે સાત, દીન ને રાત,
 ને પેલા છ દસ્તુરો બંદગી સાથ
 રહ્યા કરતા ચોકી, ને ચાલીસ હજાર
 માએદોબી બંદગીમાં ઓસ્તવાર

રહ્યા ત્યાં, તે સાથ વળી પરવરદેગાર-
ની ચાહતા મદદ રહ્યા શાહ ને દરબાર.
સાત દીવસ ને રાત પછી અરદાનું
હોશમાં આવવું.

થયાં જ્યારે પુરાં દિવસ રાત સાત,
લાગે આવતો હોશમાં અરદા નેક સિદ્ધાત.
તેનું હીલ્યું કાલજીવ ને થયો બેદાર,
હરખ પામ્યા સૌ તેના સાથી તે વાર.
ખુશાલીથી કીધી તેઓએ સલામ;
ને વાકેફ થયો જ્યારે શાહ નેકનામ,
તેથી આવ્યો અંદર ને અરદાએ નેક-
ને આપી મુબારકબાદી અનેક.
કહ્યું “ઓ પરહેઝગાર, પાકીએ નર!
“જેને આવ્યો જોઈ તેનું જ્યાન જલદી કર.”
જવાબ વાળ્યો અરદાએ “શાહ નેકનામ!
“હું અપવાસથી થાકી ગયો છું તમામ.
“ખોરાક તેથી લઈ તનની તાઝગી ખાતર,
“કેઈ અબ્બલ પરવરદેગારનાં શુકર,
“જે મુજ પર છે અપરંપાર મેહેરબાન,
“પછી જે જે જોયું છે મેં પેલી જહાન
“ને સાંભળ્યું છે, તેનું કરીશ હું જ્યાન.”

બેહેશત તથા દોઝખનો એહેવાલ
અરદા લખાવે છે.

ધરી બાજ, ખાણને આપી ધનસાફ,
“તેડાવો નવીસ-દો,” બોલ્યો વીરાફ,
“કે બેહેશત ને દોઝખનો જે બોલું એહેવાલ,
“રોશન કરવા સર્વેને લખે તત્કાળ,
“વાકેફ થાય જેથી લોક આલમનાં તમામ
“બલાને ભલાઈનું કેમ આપે ધનામ

“ને ભુંડાને ભુંડાઈની કરે સજ્જ
“પેલી જહાનમાં કેમ પાક પરવર ખોદા.”

નવીસંદો બેદો ધરી પુખ્ત ધ્યાન
વીરાફે જે દીકું તે લખવા દાસતાન.
સરોશ સાથ અરદાની મુલાકાત.

નીચે મૂજબ બોલ્યો પાક અરદા નેકનામઃ
“જીવી મેં પુરી કીધી હોમ-રસની જામ,
ને કીરતારની ભક્તિમાં રોક્યું મુજ મન,
કે લાગ્યો તુરત મારો જાન છોડી તન
ઉંચે ઉડી જતો બીજા જગ અંદર,
સરોશ યજદ આવ્યો, જ્યાં મને નજર.
પરસ્પર સલામ થઈ, ને બોલાવ્યો ખાસ
સરોશે ઇશારત કરી મને પાસ,
ને બોલ્યો “વીરાફ! તેં કરી દુર સફર
“તનોમંદ જગત છોડી આવ્યો ઉપર.
“તું આવ્યો છે ભલે આ મીનોઇ મુકામ,
“ખુશી છું તને જોઈને અરદા આ હામ.
“પુરો તારો વખત થાય તેની પેહલાં હાં
“શું કામ આવ્યો છે તું મીનોઇ જહાનમાં?”
કરી સેજદો આપ્યો મેં તેને ઉત્તર,
“સરોશ યજદ! જાણુ અર્દશીર નામવર,
“ને દરબાર ને મોબેદ ને દસ્તુર વિદ્વાન
“તરફથી હું આવ્યો છું આ મીનોઇ જહાન,
“કે બેહિસ્ત ને દોઝખ તણું લઈ જાન પુર,
“અધર્મ, અસત્ય તમામ કરીએ દુર,
“ને પાકાઝે પરવર જે એકજ ખોદા
“તેનેજ માનીએ અંતઃકરણથી સદા.”

સરોશ મારો કર ઝાલી બોલ્યો “વીરાફ,
અગર તુજ મનશની હોય પાક સાફ,

ને નૈયત પવિત્ર જો હોય તારી તો,
 તું ઉંચે ચઢવાની ઢળે રહે ઉભો,
 જેમ દાંદરપર ચઢતાં પગ કરીએ ઉંચો.”
 મેં તુરત તેમ પગ મારો ઉંચો કીધો.
 પછી યોદ્યો સરોશ “જો ગવશની સાફ
 “હોય તારી તો ખીજો પગ ઉંચક વીરાફ.”
 મેં તેમ કીધા બાદ સરોશ યોદ્યો “અગર
 “કુનશની હોય નેક તારી, એક કદમ ભર.”
 મેં કીધું જેવું તેના કલા સર કે
 દીઠો ચીનવદ પુલની મેં આગલ મને.
ચીનવદ પુલ.

છે જીંદગી ને મરણનો ચીનવદ પુલ,
 દીઠો મેં તે પોજો ને સપાટ ખીલકુલ.
 નીચે જોતાં મેં જોયું અશો એક નર-
 રૂઢ જે બની બાકી તનથી છુટું
 તુરતનુંજ, ખીજાના પર એકું હતું.
 ખુદ સાથે હતું બોલતું નીચલા સુખન,
 “અશો પાક શખ્સો જે પામે મરણ,
 “રૂઢો તેમનાં બને છે ખરાં ખુશાલ;
 “મેં નેકજ કીધાં કામ, રાખી નેક ચાલ,
 “બોદાપર ઇતબાર ને બોદા પર વહાલ,
 તો જોઉં છું આજે ચીનવદ સપાટ વિશાળ.
 ર **કુમારીદાનાં રૂપમાં નેક**
કેરદારનું આવવું.

સરસ સુંદર બાગ મને પડ્યો નજર,
 બ્યાં ઉગ્યાં છે પુલો અજબ, મનોહર,
 પમરતાં મીસાલે કરતુરી, અંબર;
 પવન પુકતાં દક્ષિણથી, આવી નજર
 જવાન એક કુમારીની સુંદર સુરત,
 અનોપમ હતી જે મનોહર સુરત,

તેનાં લાંબાં ઝુલફાંના પેચદાર ખાલ
 પવનની લેહેંકી અંદર ઉડતા ખુશાલ.
 તેણી પર ઠેડવી મેં મારી નજર,
 નીચી દુન્યા પરનો પેલો અશો નર,
 છુટું જેતું રહ મેં જોયું હંતું ત્યાં,
 તે રહ તરફ વધી તે સુંદર કન્યા.
 ખાકી તનથી મોકળાસ પામેલું રહ,
 તેણે હવે જોયું તે કન્યાનું મુહ.
 મોઢાશ ને માયાથી પ્રકાશિત સુરત,
 જોઈ રહને આવી ધણી ધીરજ, હિમ્મત.
 તે યોદ્યું “તું કાણુ છે, કર મને ખબર,
 “જગત હાડમંદમાં સોહામણી સુંદર
 એવી કન્યા દીઠી નથી ઉત્તર”
 તે યોલી કન્યા “છું હું તુંજ નેક કેરદાર,
 “અશોષમાં કીધી છે તેં જીંદગી પસાર,
 “હું છું તાહારી નેકી, ભલામનો આકાર.
 “વિશ્વાસ, આશ, સખાવતમાં દીવસ સમાન
 “ગુજાર્યા તેં તેનું હું જેમ કરું યાન,
 “તેમ તેમ મારી સુંદરતા વધે ધણી.
 “પાક આતશની કીધી છે તેં જલવણી,
 “પેગમ્બર અશો જરાયુશ્ન સ્પીતમાન
 “તરફથી મલેલા કાયદા માઝદીઆન,
 મુજબ તેં ક્રિયાઓ કીધી યેગુમાન.”

જે ખુશ રીતે કન્યાએ કહાડ્યા સુખન
 તે સાંભળીને રહ ખન્યું ઘણું મધન,
 હિમ્મતથી તેણીનો લીધો હાથમાં હાથ,
 ને કીધો પસાર ચીનવદ તેની સંગાથ.
 કદમ પે કદમ તેઓ શેતાબ વધ્યાં,
 લઈ હાથોમાં હાથ પાંચે યેહેસ્તે ચહડ્યાં.

ઝયંગ ગોશ સગ.

સરોશે મારા હાથ પર મુકયો નીજ હાથ.
 તે પુલ બહુ પોંચ્યા અમ બને સંગાથ.
 અમે પુગ્યા તે પુલને શિખરે જ્યાર,
 એક ખાજુ જોયો સદંતર અંધકાર.
 આવાજ એક અડડયો મારે કાને ત્યાર,
 હતો જે આવાજ બહુ કઠોર, બચંકાર.
 મેં જોયો એક સગ,* ચશમ ફેરવતાં વાર,
 જે સગ કહાડતો હતો તે અવાજ કઠોર,
 બંધાયેલો પટા સાથે સોનેરી દોર.
 તે પુલનો હતો જે ભાગ રોશનમંદ,
 ત્યાં સોનાની સાંકળથી સગ હતો બંદ.
 તેનું બસવું એવું બચંકર જણુન,
 એવા તીક્ષ્ણ દાંતો, ને એવું ઝનુન,
 લાગી દેહેશ્વર મજબુત જોતાં વાર,
 ચીરી નાખી મારો એ કરશે શિકાર.
 પણ આવ્યું મને મુજ પાક જીંદગીનું ધ્યાન,
 ને મનમાં હું બોલ્યો “શા કાજે હોરાન
 “એ સગ મને કરશે? કઈ કાંય ફિકર,
 જે જીંદગી ગુજરી મેં અશોષજ અંદર?”

સરોશ યજ્ઞે પછી કહ્યા સુખન,
 મીઠા સ્વરથી મને આપી ઉત્તેજન,
 “ઓ અરદા વીરાફ! ના કંઈ અંદેશો રાખ,
 “ગુજરી છે જીંદગી એવી તે પાક,
 “નથી કંઈ સખખ દીલે રાખવા ફિકર,
 “પનાહ છે અહુરમઝદની તુજ પર.

* આ સમ વીધે જોહારામ ખીન બેહરામનાં તેમજ કરાણીનાં અરદાએ વીરાફ
 નામામાં એક પણ બોલ નથી.

“અમ છપ્પથે તુજ સંગ, દહમ, રશન, આદર,
 “ને વાય”, હીન, ને આસ્તાદ ને હું છાં હાજર.”
 તે યજ્ઞદો સંધા સાથ કીધી મેં વાત,
 નામ દેતાંને વાર પડ્યા નજર સાક્ષાત.
 મેં પુછ્યું તેમને “કાંય આ સગ જોરેમંદ
 “છાં સાંકળથી ઝકડીને કીધો છે ખંદ ?
 “છે રાખેલો એને અહીં શી મકસદ કાજ ?
 “ભયંકર કાંય કાઢાડે છે એવો આવાજ ?”
 જવાબ આપ્યો મને સરોશે તત્કાળ,
 “ધુળવે આહરેમનને એ સાદ વિકાળ.
 “છે ઝયંગ ગોશ નામ એનું, એનો આવાજ
 “દેવો ધુજ સાંભળી, ને થાય લાઇલાજ.
 “તનોમંદ જગતમાંની જીંદગી દરમ્યાન,
 “અગર કોઇએ કીધો હોય સગને હેરાન,
 “દીધી હોય ધળ કે લીધો તેનો પ્રાણ,
 “છાં અટકાવે તેને ઝયંગ ગોશ, જાણ;
 “શેતાબ પુલ પર વધતો અટકાવે છે છાં.
 “ફરે પાછો તું, એ વીરાફ, દુન્યામાં,
 “સંભાળ સગની કરવાને સૌને સમજ
 “તું આપજે જાણી તારી એન એ ફરજ.”
 સરોશ વળી પાછો ધરી મુજ હાથ
 તે પુલને પેલે પાર લઇ વધ્યો સંગાથ.

મેહિર દાવર અને રશનેરાસ્ત.

હવે મેહિર યજ્ઞનું ત્યાં જોયું મેં તખ્ત
 ઉભો હતો પાસે રાસ્ત રશન... ત,
 જેના હાથમાં ઈનસાફનો કાંટો હતો,
 શુદ્ધ કંચનનો ઉત્તમ ખનાવ્યો હતો.
 તેની ડાબી જમણી બાજુ પાંચ હજાર
 ફિરેશ્તાઓ ઉભા હતા અર્ધ ગુઝાર,

રામ યજ્ઞ.

† વીરાફ ઈનસાફનો કાંટો જોયા. અટલે વીરાફને નેકી તથા ખદીની હકીકત જાહેર થઈ.

જ્યોની અરજ પર લક્ષ આપતો તુરત,
 લખી હોય તો વાંચતો પલક એકમાં ઝટ.
 સલામ મેં કીધી તેમને કરી આદાબ,
 જોના દીધો તેઓએ મને જવાબ.
 ફરી વળી તેઓ સહુ મારી અતરાફ,
 સવાલ કીધો મળને “ઓ અરદા વીરાફ!
 “હજી તારો પુરો થયો નથી વખત,
 “તો આવી કેમ શક્યો તું અહીં, નેકબખત?
 “તું કઈ તરેહ આવ્યો આ દુરને મકાન?
 “કેવી રીતે પહોંચ્યો તું ઉંચે આ સ્થાન?”
 ઉત્તર આપ્યો મેં “તે પાક પરવરદેગાર-
 “ની મેહેરથીજ હું આવી શક્યો છું આવ્યો ખાર.
 “ધરાન દેશના શાહ અદ્દીશીર બાબેગાન,
 “તથા તેના મોખેદ, રૈયત, પીર, જવાન-
 “ની ખાહેશથી આવ્યો, જોધ એહેશતને દોજખ-
 “ના ભેદો, કે દુર થાય ગુમરાહી ને શક,
 “સચ્ચાઈ પાછી જગતમાં તેથી પંથરાય
 “અધર્મ ને નાસ્તિકપણું દુર થાય.”

અર્શ-કુરસી તખત.

આ વખત પેલું રૂહ ફરી પડ્યું નજર,
 તથા પુર લભુકદાર રોશની અંદર
 મેં દીઠાં બીજાં રૂહ, મુજ ખેશીઓ તે
 પાક જરથોસ્તી દીન મુજબ ચાલેલાં જે.
 આવી મારી નજદીક હરખ, ખુશી સમ,
 તે ખોદ્યાં કે “હાડમંદ ધરતી ઓગમ
 “ન્યાં પાપ અને દુઃખો ઉભાય ખેશુમાર,
 “શું ત્યાંથી તું પામ્યો છે અહીં પુલ ગુઝાર?
 “આ મુલક સુખ્યારો જોવા આવ્યો તું,
 “ન્યાં અખંડ સુખ સિવાય નથી બીજું?”

એમ વાત ચાલી ને બહમન અમેશાર્પદ,
 આવી, ધરી હાથ મારે, બોલ્યો “બુલંદ
 સોનેરી તે તખ્ત જેનું અર્શ-કુરસી નામ
 દેખાડું તને, ચાલ.” આ બોલી કલામ,
 વધુ ઊંચે મને લઈ ગયો બહમન;
 ત્યાં જોયું મેં તખ્ત, નથી મુજપાસ સુખન
 અજબ જેની ઝલેહનું કરવા વળું.
 બહુ હર્ષ અને માનથી ઉભાયું જીગર,
 ફિરેશ્તા અસંખ્ય દીઠા ત્યાં હાજર.
 સરોશ યજ્ઞ બોલ્યો ફરી મુજ ગમી
 “બોદાના આ તખ્તને કર સેઝદો નમી.”
 અતિ માન ને આભારી દીલે શેતાબ,
 નમન તખ્તને કીધું, બગ્ગવી આદાબ.

બેહેશ્ત પેહલું, હમેશ્તગાન.

સરોશ પાછો લઈ ગયો ચીનવદ ઉપર,
 જે પુલની એક બાજુએ પડ્યું નજર,
 બહુ મોટું ટાળું, વસ્ત્રે ઢાંકેલાં અંગ.
 સરોશને મેં પુછ્યું, “છે કાણનો આ સંગ?
 ને શા સારું એકઠાં થયાં આ મકાન?”
 સરોશ બોલ્યો રથળ આ છે હમેશ્તગાન
 યા બેહેશ્ત પેહલું: જે સંધા જોય છે રવાન
 રાજે રસ્તાખેજ તક. રહેશે આ મકાન,
 સવાળ તથા પાપ એમને કીધાં સમાન.
 હાં ઠંડી, ગરમી તેમને સોસવી પડે,
 જોઈ એવી ખુદ હાલત ઉદાશીમાં રહે.
 સવાળનું ગુનાહથી હોય ન્યાદા પ્રમાણ,
 કે પાપ હોય સવાળથી વધુ તો તું જાણ,
 તે મુજબ મલે બેહતર, ખદતર મકાન.”

બેહેશ્ત બીજું, સતર પાયા.

બીજું બેહેશ્ત, જેનું સતર પાયા નામ,
 સરોશ સાથ ગયો હું હવે તે મુકામ.

ઘણું લોક જમા થયલું હતું તે ગમ,
 ચહેરા જમના નુરમંદ સેતારા કીસમ.
 “એઓ કાણુ? જમા કાંય આ મુકામ અંદર?”
 સવાલ મેં કીધો, સરોશ બોલ્યો ઉત્તર
 “આ રૂંડો તું જોય છે તે તેઓનાં જાણુ
 “જે જીવતાં હતાં ત્યાર હતાં દોલતવાન.
 “એ દોલતથી એઓએ કીધું કલ્યાણુ,
 “પણુ જોષએ તેથી કીધું ઓછે પ્રમાણુ.
 “એમ નહીં કે વધુ કરવા હતાં નારાજ,
 “ઓછું કીધું કેવળ આળસાઇને કાળ.
 “એ કારણુ એઓને અહીં રાખેલાં છે,
 “ન ઠામ આ એઓ હરગેજ છોડી શકે.”

બેહૃશત ત્રીજી, માહા પાયા.

ત્રીજી બેહૃશત, જેવું છે માહાપાયા નામ,
 સરોશે ત્યાં લઇ જઇ દેખાડ્યું મુકામ.
 રૂંડો તું ટોણું મોટું જોયું તે ગમ,
 જોના ચહેરા ઝમકે પુનમ-ચંદ્ર સમ.
 “આ કીયું મકાન છે ને કાણુનાં આ રૂંડ?”
 મેં પુછ્યું સરોશને, ફેરવી મારું મુઠ.
 સરોશ બોલ્યો “માહપાયા બેહૃશત એ કેહવાય,
 “અશો છે એ રૂંડો જે અત્રે દેખાય;
 “મનશની હતી પાક તેમની, મગર
 “કીધી રબની લક્ષિમાં ગફલત, કસર;
 “હમેશ રહેશે સંધાં એઓ આ મુકામ,
 “પણુ યાદ આવશે અંતઃકરણમાં મુદામ
 “હજી વધુ શાદકામ થઇ શકતે જરૂર,
 “હજી પોંચતે ઊંચે મુકામ પુર-નુર,
 “ફરજ ધર્મની જો બળ લાવતે પુર.”

બેહેશત ચોથું, ખોરશેદ પાયા.

વધી આગળ ત્યાંથી અમ પહોંચ્યા મકાન,
 નુરી જોતો ઝલકાટ ખોરશેદ સમાન,
 થડી ન શકી જેપર મારી નજર,
 હતાં ત્યાં રૂડો, સજી વસ્ત્રો સુંદર,
 બેઠે   સોનાનાં તખ્તો ઉપર.
 “કીયું આ મુકામ છે ? ” મેં કીધી સવાલ,
 “સવાળ શું કીધાં, ઓ સરોશ! કહે અહેવાલ,
 “કે પાખ્યાં એ રૂહ આવું ઉત્તમ મકાન,
 “જ્યાં તખ્તનશીન બેઠાં છે શાહો સમાન ? ”
 સરોશ બોલ્યો, “છે આ પ્રતાપવંત મુકામ
 “ચોથું બેહેશત જેનું ખોરશેદ પાયા નામ.
 “જે રૂડોને અહીં જોય છે તું તખ્તનશીન,
 “ખાકી જગમાં ચાલ્યાં મુજબ પાક દીન.
 “તમામ જીંદગીભર અશો કીધાં કાર,
 “સુખન રાખ્યા નેક ને નેક રાખ્યા વિચાર;
 “સેવટ સુધી દીનમાં રહી ઓસ્તવાર,
 “કીધી ખંતથી ધર્મની ફર્જો અદા;
 “સખાવતમાં હાથ રાખ્યો છુટો સદા.
 “ઈનામ તેમને મલ્યું આ બેહેશતે શુલદ,
 “દીદાર એમના એ ખાતર છે નુરમંદ.”
 અહુરમઝદનો સાદ અરદાને કાને
 પડે છે.

ત્યાંથી વધતા પહોંચ્યા એક રોશન મકાન,
 લભુકદાર ઝલકાટથી હોશ થઇ હેરાન.
 એ એજમતી ઝલકાટનું કેમ કરું ખ્યાન,
 જે ઝલકાટ જોતાં સમેત હું ભુલ્યો ભાન.
 “ઓ અરદા!” સરોશ બોલ્યો “હુશ્યાર કર દેલ,
 “છે હોરમઝદ દાદારનો મીનોઇ આ મેહેલ.

“બન્ને હાથ જોડી બળ લાવ આદાબ,
“નમી કર સેઝદો, ઓ અરદા, શેતાબ।”

નમાઝુ નીચું મારું અદબથી સર,
આભારી લાગણીથી ઉભાતે જીગર.
આવાજ જેથી તે વેળા પડ્યો મુજ કાન,
સમાયલો મીઠાશ જેમાં અમૃત સમાન.
તે આવાજે સરોશને કીધો હોકમ,
“સરોશ આપ વીરાફને સમજ હર કીસમઃ.
“બતાવી બેઠેશત અને દોજખ મકાન,
“આપ નેકી ને જુરાઈના બદલાનું જ્ઞાન.”
તે આવાજના મીઠાશે ખુલ્યું જીગર,
ફરી આવ્યો હું પાછો મુજ હોશ અંદર.
સરોશ મને આપ્યો મીનોષ ખોરાક,
હું જમ્યો ધરી બાજ, કરી હાથ પાક.

અરદીબેઠેશત અમેશારૂપંદનો

અરદાને ઉપદેશ.

ફરી કરી કુરનશ, અમે કંઈક કદમ
પાછળ હટયા, જ્યારે નજર પડી અમ
ઝલકમંદ ખોરરેહ, કે જેની અંદર
અરદીબેઠેશત અમેશારૂપંદ આવ્યો નજર.
પમે પડતો અટકાવી મને, નેકનામ
અરદીબેઠેશતે કીધી મને ખુદ સલામ;
ને કાળજીથી પુછી ખેરઆશીયત, ખબર,
ને બોલ્યો “ઓ અરદા બલા અશો નર।
“હું ખુશી તને જોઈ, આ યઝદો સાથ,
“પરંતુ હું દલગીર યાદ આપવા એક વાત,
“કે મેલી છે તે પાક આતશ ઉપર
“લીલી કાઠી.” મેં તરત આપ્યો ઉત્તર,
“નથી યાદ મને ને હું બેખબર
“કે પાડ્યો છે આજબ મેં આતશ ઉપર.

“મગર રહીશ હવેથી ખખરદાર પુર,
 “તુજ કેહેવાપર કાળજી બસ રાખીશ જરૂર,
 “ને કાઠી ઉત્તમ અને સુકી નરદમ
 “હવેથી પાક આતશપર બાળીશ હરદમ.”
 અરદીખેડેશ્ત બોલ્યો “વીરાદ નેકઝા-
 “આ કાયદો રેહવો જોઈએ હમેશાં યાદ-
 “કે કાઠી બાર મહિનાની સુકી સિવાય
 “પવિત્ર આતશ પર ન હરજેજ બળાય.”
 હવે તે ફિરેશ્તાઓ, આલી મુજ હાથ,
 મને એક તલાવ ગમ દોરી ગયા સાથ.
 લીલી કાઠીનાં લીલાં પાણી જમાવ
 થઇ બન્યો હતો તે ગંધીલો તલાવ.
 અરદીખેડેશ્ત બોલ્યો કે “રાખ પુખ્ત ધ્યાન!
 “સુકીજ કાઠી બાળવાનું કહેજે ફરમાન.”

ખેહુશ્ત પાંચમું, ગરોથમાન.

ગયા અમો ત્યાંથી પછી એક મુકામ,
 તે પાંચમું હતું ખેહુશ્ત, ગરોથમાન નામ:
 નુરી જેની રોશનીનો ભારી ચમકાટ,
 હીરા ને યાકુતોનો એટલો ઝમકાટ,
 કે ઉગ્યો હોય આફતાબ મધ્ય આકાશ,
 વધુ ન્યાદા તેથીખી ત્યાંનો પ્રકાશ.
 દેખાવ એવો નૂરમંદ હતો તે ગમ.
 ઝમકતી ગોચા વીજળી ચાલુ ઝમઝમ
 મેં પૂછ્યું, “મથક છે આ કીયું બુલંદ ?
 “જવાહીર છે કીયાં આ આવાં નુરમંદ ?”
 સરોશ બોલ્યો, “જમનાં હતાં રસત ધમાન,
 “છે તેઓનું ગરોથમાન રોશન મકાન.
 “જગતમાં કીધાં તેમને સદગુણી કાર,
 “જલ્દેર રૂપ જોય છે તે હાં જલેહદાર.

“એવાં બન્યાં રૂઢ તેમનાં પાકીએહ પુર
“કે થાકે તુજ આંખો જોતાં તેમનું નૂર.”

બેહેશત છડું, અસર રોશની.

ફિરેશ્તા બને તે મારા નેગેહબાન,
દોરી ગયા સાથે છઠાં બેહેસ્ત-મકાન.
અસર રોશની હતું ખુદ તે બેહેશતનું નામ,
ધણું રૂઢનું હતું તે સુખી મુકામ.
તાજ સોનેરી મેલેલાં તેઓને સર,
રૂપેરી ને કસબી પોશાક તન પર,
ચહેરા તેમના નૂરમંદ ખીલેલા પુર;
કીધી તેમને મારી પર નજર મધુર,
થયું જ્યોતી જીયર બહુ મારું ખુશાલ.
મેં પૂછ્યું, “ઓ યઝદો! કહો તમ બેહેવાલ,
“આ ટોળો કાણુ? કીવાં શું નેકીના કામ
“એવાં ઉમદા કે પાખ્યાં બેહેશતનું ધનામ?”
તે યઝદોએ આપ્યો એવો ઉત્તર-
“આ તેઓનાં રૂઢ જેમને ગેતી અંદર
“સખાવતમાં હાથ રાખ્યો લાંબો સદાય,
“લાયક કામમાં વેળાસર આપી સહાય,
“ખરાં કામ પરોપકારનાં કીધાં હમેશ,
“બતાવી ન છતરાટ, ગરૂરી ન લેશ.
“શોધી બાળક નાવારસ, વિધવા મોહતાજ,
“રાખી પાક દિયાનત, ધરી હૈયે દાજ.
“વધુ નથી કહેવાની અમને જરૂર,
“હતી એમની જાંદગી અશોષથી પુર.”
ભલાં એમનાં કામનો આ બદલો ઉમદા
જોઇ, ખુશીની લાગણી થઇ દિલે ખરપા;
મુજ હૈયાંમાં ઉત્પન્ન થઇ એવી ખાહેશ
“અહા, કેવું મનેહનું જો રૂઢું લાં હમેશા”

ગયો પામી સરોશ મુજ મનનો તુરંગ,
ધરી હસ્ત મારો તે લલિત ચાલ્યો સંગ.

દીન આઈનની ફર્જો બળવનાર
પરહેઝગારોવાળું બેહશત.

દીઠી બીજી ટોળકી કે જ્યોના ચહેર
દીપાયમાન દીઠા રોશન આફતાબની પેર.
પોશાક રંગીન તેમના એવા જલેહદાર,
ગોયા ખુદ રોશનીથીજ વણ્યા તૈયાર.
સહુ બેઠેલા તખ્તો પર બિરાજમાન,
તૂરી તેમના ચહેરા સૂર ચંદ્ર સમાન.
હતા ખુશ કરતા વાતચીત પરસ્પર
બહુ મલકાતે મુખે ને હસ્તે જીગર.
કીધો સરોશ યઝદને મેં આ સવાલ,
“સુનાવો એ ટોળાનો મને એહેવાલ.”
તે યઝદે આપ્યો મને એમ જવાબ,
“એ લોકાએ કીધાં છે ઉત્તમ સવાબ.
હતા એઓ ઉરબદ અને પરહેઝગાર,
“પાક અતશને કાળજીથી રોશન રાખનાર,
“ને દીન આઈનની ફર્જોમાં ચુસ્ત ચોસ્તવાર.
“ન પાણીનેથી દીધો આનખ બિલકુલ,
“હર ગેહગેહની બંદગીમાં રહેતા મશગુલ.
“રાખી પાંચે ઈંદ્રિય પર કાળુ મકકમ,
“પવિત્રાઈથી કીધી ખુદ જીંદગી ખતમ.
“એવી સાત્વિક એઓની અશોષને કાજ,
“મેળવું છે એમને આ બેહસ્ત સરફરાજ.”

ઈનસાફી બાદશાહોવાળું બેહશત.

હજી લયાં આગળ અમોએ કદમ,
ને આવી અમ પહોંચ્યા વળી બીજી ગમ,

ધણુએક રૂંડો હતો ન્યાં જમા,
 સફેદ શુદ્ધ પોશાક હતો અંગમાં.
 જાહેરાત ને મોતી અતિશ મૂલ્યવાન
 સજી શણગાર અર્થે, હતાં દીપાયમાન,
 હવા અંદર ફરતાં ફિરેશના સમાન.
 હતો ચહેરા પર એવો રોશન ઝલકાટ,
 જણાતો જાહેર જગ્યા દિલનો હરખાત.
 “છે આ કાણુનાં રૂંડો?” મેં કીધા સવાલ,
 “એશક એઓ દીસે છે બહુ જાણજલાલ.
 “કીધાં એમને એવાં ક્યાં નેકીનાં કાર,
 “ફરે છે કરી આવા એમૂલ શણગાર,
 “ધનામ મેળવી આવું ખુશ બેહેશ્ત-દાર?”
 તુરત મને આપ્યો સરોશ ઉત્તર,—
 “છે બાદશાહો આદેલનાં રૂંડ બખ્તાવર;
 “હતો રાસ્ત એ શાહોનો એતેકાદ,
 “ધનસાફ આપી ચોખ્ખો, રહેતા દિલથી શાદ.
 “રૈયતના લલાં માટે પુર કાલજીમંદ,
 “ગરીબની લેવા દાદ કરતા પસંદ.
 “જે લાયક હોય તેમના પર કરતા બક્ષેશ,
 “ભુંડાને દેતા શિક્ષા ધટતી હમેશ.
 “જે કીધાં એઓએ રૂંડાં, નેક કાર,
 “મોબેદાને આપ્યો આશ્રય ને આધાર,
 “બજાવી બેહેતર દીનની ક્રિયા તમામ,
 “તે સર્વેનો મેઝવે છે બદલો આ હામ.”
 ખુશાલી થઇ ઉત્પન્ન મુજ દિલે તમામ,
 કે નેકી તેમની પામી આવું ધનામ !
 પાકે દસ્તુરે તથા મોબેદાવાળું
 બેહેશ્ત.

મુજ સાથીઓ લઈ ગયા દોરી મને
 ખીજાં એક યુલંદ બેહેશ્તની કને.

રૂઢોની ટાળી પડી મોટી નજર,
 બિરાજેલી સોનાનાં તખ્તો ઉપર.
 બીજાવેલી તખ્તોપર ગાદીઓ ખાસ,
 ફિરેસ્તા ઉભેલા તે તખ્તો આસપાસ,
 મકાન તે હતું કંઈ ઓર ભપકાદાર.
 મેં પુછ્યો સરોશ પાકને સવાલ તે વાર,
 “કીધાં શું એઓએ એવાં રૂડાં કાર
 “કે મહાભારત પામી હ્યાં આવું ધનામ,
 “બિરાજ્યાં છે તખ્તોપર સુખરૂપ તમામ?”
 સરોશે કહ્યું, “દસ્તુર ને મોખેદાન
 “પહરેઝગારનાં છે આ પાકીઝેહ રવાન.
 “કીધાં એમને યોજદાથરેગરી કામ,
 “સાબુત પાળ્યાં ધર્મનાં ફરમાન તમામ.
 “મુવકકલ છું ખાસ હું એઓની ઉપર,
 “કરે વૃદ્ધિ એઓનાં સુખની અકસર.
 “કરે દીની ફરજમાં જે કોઈ ગફલત,
 “ખચીત છું તેવાનો હું શત્રુ સખત.”

અશો ઓરતોવાળું બેહેરત.

વધ્યો હું આગળ, કરી તેમને સલામ,
 હતા મારા સાથી બેઉ યજ્ઞ નેકનામ.
 આવી પોંચ્યા અમે એક ઉમદા મકાન,
 ન્યાં દીઠાં અશો ઓરતોનાં રવાન.
 પોશાક તેમના કિમતી કસબદાર જરરીન,
 હીરા મૂલ્યવાન, માતી, જાહેર રંગીન.
 સોનાનાં જડાવદાર પેહરેલાં તાજ,
 ખુશીબર્યા તેમના, ચહેરા સરફરાજ.
 મળહ ને રામશનીમાં હતાં મશગુલ,
 ફિરેસ્તાઈ બચ્યાં સમ નિર્દોષ બિલકુલ.
 મેં પૂછ્યું સરોશને, “આ નારો સુંદર
 “છે કોણ આ મકાને આવાં બખ્તાવર?

જવાબમાં એના બોલ્યો સરોશ નેક,-
 “છે રહ એ ઓરતોનાં જોઓએ ટેક
 “ને મર્યાદા જાળવી, આચાર ને વિચાર-
 “માં રહ્યાં ખુદ ખાવિંદને ચુસ્ત વફાદાર.
 “ન નેકીની રાહથી ઉઠાવ્યું કદમ,
 “ગરીબાઈમાં પણ પામી સંતોષ હરદમ.
 “ખાલેસ દીન માઝદીઅસ્નાનના કલામ
 “મુજબ એ ઓરતો વરત્યાં તમામ.
 “પાક પરવરદેગારે આ નેકીને કાંજ
 “આ બેહેશતમાં એઓને કીધાં સરકારાજ.”

શુરા પહેલવાનોવાળું બેહેશત.

અતિ આનંદ પામ્યો હું સાંભળી આ બ્યાન,
 દુવા દઇ, મેં છોડ્યું તે ભવ્ય મકાન.
 મુજ સાથીઓ સંગ પહોંચ્યો બીજે મુકામ,
 કદાવર જોયાં જ્યાં રવાન નેકનામ.
 વધુ આક્રાંત્ય, માહતાબ કરતાં જલેહદાર
 હતા તેમના ચહેરા, ને દીલે શણગાર
 સોના ને ચાંદીનો ભારે ભપકાદાર.
 મઢેલાં કિમતી નંગથી જંગી હથ્થાર-
 કંઈ ગુર્જો ને તલવાર ને નેજા ખંજર-
 તે જગ્યે ચોખાળુ મુજ પડ્યાં નજર,
 જે લઇ તેઓ ફેરવતાં ખુશાલ જગર.
 થયો બહુ મઘન જોઇ હું તેમનાં દીદાર,
 દરેક મુખે દીસતો બલાઇનો ભંડાર.
 મેં સાથીઓ મારાને કીધો સવાલ,-
 “આ કેણુ ટોળો છે તેમનું બ્યાન કરો હાલ,
 “કે આવું છે ઉત્તમ એઓનું મુકામ,
 “જ્યાં સુખરૂપ ભોગવે છે એશ ને આરામ?”
 જવાબ મળ્યો “છે આ તેઓનાં રવાન
 “હતા જોઓ જંગી, શુરા પહેલવાન.

“લણા થયા એમને હાથ જમમાં યેળન,
 “મગર કોઇને કીધા ન નાહક હોરાન.
 “ગુળરી ન જાસ્તી, ન જીલમ હરજેજ,
 “ઘોટી કોઇ ખરાબીથી રહ્યા પહરેજ.
 “બાળક નાવારેસ, તેમજ વિધવા લાચાર,
 “પનાહ પામી એમની રહેતાં યેઆઝાર.
 “ગરીબો ને દુઃખીની દાઝ તેમને દીલ,
 “સહાયે જવા જેમને કરતા ન ઢીલ.
 “અહુરમઝદને કામ તેમનાં પડ્યાં પસંદ,
 “મીનોઇ જહાનમાં આપ્યો દરજ્જો જીલંદ.”

યુરો ખરવસ્તરોને મારનારાઓવાળું
 બેહેરત.

તે યઝદો બન્ને, મારા નેગેહબાન,
 ગયા લઇ મને હવે જુદે મકાન.
 રવાનાનો ટોળો છાં પડ્યો નજર,
 જમા થયલા તે મીનોઇ મુકામ અંદર.
 બહુ ઘોડોળો બગીચો હતો રોનકદાર,
 તરેહવાર આડોની લાંબી અલગાર,
 ઉભાઇ રહેલાં લયલયતાં ધુલો ને ફળ,
 ઝરફતાં ઝરણો, ને નાળાં નિર્મળ,
 પમરતાં જેનાં પાણી અત્તરની પેર,
 તળેટીએ તેમની અલકતાં જલ્દેર,
 ને સોનેરી, રૂપેરી મચ્છી સુંદર
 ચલકતી અલકે અકે પાણી અંદર.
 ઘેરંગી પંખેરાંથી ડાળાઓ પુર,
 સરોદ કાહાડતાં કંઠેથી જેઓ મધુર.
 ઘણાએકે ગવૈયા બગીચા અંદર
 મીનોઇ ગાયન ગાઇને મગજ કરતા તર.
 વળી બીજા કેટલાક લઇ ગાયન સાથ તાલ,
 મજેહ સાથ કરતા હતા નાચ ખુશાલ.

બસ રંગ રાગ રામશનીની લેહજત હતી,
 બસ અત્તર ને ખુશખોની લંપટ હતી.
 “રે કાણુ આ સુખી લોક, કહો મને તમ,”
 મેં પૂછ્યું, “જે ભોગવે છે આ સુખ ઉત્તમ?
 “એ લોકોએ ક્યાં એવાં તે શાં કામ,
 “કે મેળવ્યું એવું અનોપમ ઇનામ?”
 મુજ સાથીઓ બોલ્યા કે “દુન્યા અંદર
 “ધણાં એમને માયાં છુરાં ખરવસ્તર:
 “ઝેરી જંતુ સર્પો, ને જાનવર છુરાં
 “જે માનવીને દેતાં હજારો પુરાં,
 “કાઠો ધણો તેઓના એઓએ નાસ,
 “આ બેહેશ્તનું ઇનામ તેથી પામ્યા છે ખાસ.”
 તે દિવસે જગ્યા પર ચોરોટયું મુજ મન,
 ને ખાદેશ હેયાંમાં થઇ એવી ગિત્તન,
 કે આ ટોળો જમને ખરવસ્તર ખરાબ,
 ધણાં દેતાં જે માનવીઓને આજાબ,
 તે માયાં ને મેળવ્યું આ બેહેશ્ત ખુશાલ,
 તેમ હુખી એ બેહેશ્ત પામું એઓ મિસાલ.

નેક ખેતીકારોવાળું બેહેશ્ત.

પછી પાક સરોશ અને અરદીબેહેશ્ત
 દોરી લઇ ગયા મને નવે એક બેહેશ્ત.
 તે સ્થળ બહુ રમણિય, મનોહર હતું,
 જવાયલું લીલોતરીથી સુંદર હતું.
 દેખાવ દિવસઝીર જોઇ મેં માન્યો આઝાર,
 કરી યાદ અહુરમઝદની માયા અપાર.
 જ્યાં તુળસી ને લીલું, મોસમીનાં ઝાડ,
 દરખ્તો જુલદના ઠંડાં જ્યાં ઉઠળ
 ધણાં રહો હતાં કે જમની આગળ

ધણી નારો ચહેરેનમુન નવજવાન,
 શિકલ રૂપવાન બીજના અંદ્ર સમાન,
 ખડી હતી તેઓની બરદાશતને કાળ,
 સજી અંગે રૂપેરી, સોનેરી સાજ.
 ગવૈયા વાજીત્રો વળડતા હતા,
 સરોદો મધુર કંઠે કાઢાડતા હતા.
 હતો મનમોહક એવો દેખાવ જિતમ,
 કે બસ હું પોકારી ઉઠ્યો એકદમ,
 “આહા! કેવાં બેહેશ્ત છે, એકેકથી સરસ!
 “કેવાં ખુશનુમા, અરે કેવાં દિલકશ!”
 દેખાવ હતો પુરો ખરો ખુશખુશાલ,
 હું બોલ્યો, “ઓ યજ્ઞદો! કહો તમ બેહેવાલ,
 “છે આ ટોળાં કેણુ કરતાં આવાં આનંદ?
 “હશે બેશક કામ એમનાં અહુરમઝદ-પસંદ”
 સરોશ બોલ્યો, “એ હતા રંક ખેતીકાર,
 “પણ નેકીને રસ્તે રહ્યા આસ્તવાર.
 “ક્રીધા ખેતીકારીની ફર્જો અદા,
 “ધીરજ સાથે ખંત રાખી દિલે સદા.
 “ક્રીધાં ઝાડો ફળદાર કરી પરવરેશ,
 “રાહ સાચવતની ગેતીમાં રાખી હમેશ.
 “સફંદારમદ એમનો છે પાસબાન,
 “બળવી જે અમેશાસપંદનું ફરમાન.
 “તું જાણ છે તેમ એઓની કરવા બિદમત,
 “છે અબલા કિરેશ્તા ખડાં ખૂબસરત”
 સફંદારમદ પડ્યો મારી નજર,
 ક્રીધા સેજદો મેં તેને ઝુકાવી સર;
 ને બોલ્યો હું, “એ નેક અમેશાસપંદ!
 “કેવાં આ ઉચ્ચે બેહેશ્ત રહ નેક-પસંદ
 “તુજ રક્ષણે ભોગવે છે સુખો યુલંદ!”

ગોસપંદનું પોષણ કરનારા ગોવાળ્યા- ઓવાળું બેહરત.

સરોશની પનાહ સાથે હું વધ્યો આગળ,
 ને પહોંચ્યા અમો વળી ખીજે એક સ્થળ,
 ઘણા જ્યાં રવાનો હતો તખ્તનશીન,
 જલ્દેરાતથી જોળદાર જે તખ્તો જરરીન.
 દીસે દબદબો મ્હોટા શાહો કિસમ,
 રસાલા ખડા તેમની પિઠે હરદમ.
 પોશાક તેમના કિમ્તી, ઉમદા, સરફરાજ,
 દર તખ્ત પાસે અરુપ એક શણગારેલો સાજ.
 એ સુખરૂપ રવાનોથી હું ખુશ થયો,
 ખોરરેહદાર દીદાર જોઈ તાજુબ રહ્યો.
 મુજ પાસળાનોને પછી પૂછ્યો સવાલ,
 “સુનાવો મને આ રહોનો એહેવાલ,
 “ચહેરા જેમના છે સંતોષી ખુશ ખુશાલ,
 “ને ભોગવે છે મરતબો શાહો મીસાલ.”
 જવાબમાં સરોશે કહ્યું આ રવેશ,
 “છે રહો ગોવાળ્યાનાં, જેમને હમેશ
 “પશુઓ ને ગોસપંદનું કીધું પોષણ,
 “બુઢાપા ને મંદવાડમાં લીધી જતન;
 “બચાવ્યા ફાડી ખાનાર હેવાનથી જન,
 “ને આપ્યું રક્ષણ જ્યારે ધુંકતાં તોફાન;
 “બપોરના ટપોટાથી બંચાવ કીધો,
 “ગરીબ ને ગરજવંતને આશરો દીધો.
 “લલાઈનાં કીધાં કામ એવાં બેશુમાર,
 “જે કાજ એમને મળ્યો છે અત્રે કરાર.
 “લલાં એવાં કામ છે ખોદાને મંજુર,
 “તે બક્ષે છે એવાને બેહરત પુરનૂર.”

સાતમું બેઠશત.

સરોશે સમજ આપી આ સવિસ્તર,
 ને બોલ્યો પછી તે ધરી મારો કર,
 “રે લઈ જા. તું લઈ જા, ઓ અરદા નેક નર,
 “બોદાપર વિચાર તુજ ને તણુ પગલાં ભર.”
 જોવા મેં બળવ્યો આ તેનો હોકમ,
 કે જઈ પહોંચ્યો સાતમે હું બેઠશત એકદમ.
 બગીચો વિશાળ એક પડ્યો નજર,
 જોનાં દારો સોનાનાં નરદમ તક્કર.
 તરેહવાર સુગંધવાળાં ફુલો ને પાન,
 જે સુગંધથી મારી થઈ અક્કલ હેરાન;
 ગાલાળ ને સુસન ને શોભિતાં સુમ્મુલ,
 તરેહ તરેહ ખુશબોદાર, રંગારંગ ફુલ,
 મોસમી ને સંતરા ને રસદાર અંચુર,
 અનાર ને ઉત્તમ બીજા મેવા ભરપુર
 ને તાજગી બક્ષનાર તરેહવાર ફળ
 બેથુંમાર ઝાડો પર જોભાય થલ થલ.
 પરંદાઓ એકેકથી અત્યંત સરસ,
 પિછાં, કલગીર જોઓનાં રંગીન દિલકશ,
 સુરીલાં જે કંડે લેતાં તાન મધુર,
 તે જોઈ, સાંભળી થયું દિલ આનંદથી પુર.
 ને આભારની લાગણીથી હું ઉશ્કેરાઈ,
 વખાણુ કરવા લાગ્યો તે શક્તિ એલાહી,
 થઈ જ્યો પેદા આવી ઉત્તમ નવાઈ.

થોડું આગળ વધતાં પડી મુજ નજર
 દમામદાર એક મ્હોટી ધમારત ઉપર,
 જોનો ઝલકાટ જાણે સૂર્ય તેજદાર,
 જાહેરા જડેલાં જે પર બેથુંમાર.
 એક તખ્ત હતું ખાલેસ સોનાનું નરદમ,
 જિજાવેલા ટકીઆઓ રેશમી નરમ.

જરાયુશ્વ બિરાજેલો હતો તે તખ્ત-
 તેની પાસ ઉભેલા ખેટા નેકબખ્ત,
 બલા એસદવાસ્તર અને ઉર્વતતનર
 તથા હવેરચીથ્ર, ત્યાં હતા હાજર.
 તે ઉપરાંત ગયોમર્દ ને જમશીદ શાહ,
 અનેક ખીમ પવિત્ર વિદ્વાનો મહા,
 જરાયુશ્વ અશો પેગમ્બરની પાસ
 દીઠા નયનશીન મેં તે મુકામે ખાસ.
 મુજ દિલે થઇ પેદા એક આરબુ તે વાર,
 “કુલ જ્ઞાનના ખાવીંદ, ઓ પરવરદેગાર !
 “નામાંકિત આ નરોમાંજ રાખ માફ હામ !”
 મુજ પાસખાનોને કહ્યું “ઓ નેકનામ !
 “ઓ યઝદો પાક ! બસ હું રહું આ સ્થાન,
 “નથી ચહાતો ફરવા ફરી ખાકી જ્ઞાન.”
 સરોશ ખોલ્યો ત્યારે, “અરે અશો નર,
 “ખોદાને તુજ અંતઃકરણુ છે ખખર.
 “સવાખનાં બબખ્યાં છે તે જે જે કામ,
 “બક્ષશે તે કાજ ખેશક નૂરી આ હામ.
 “પણુ હોરમઝદના ખારા, અરે નેક નર !
 “છે કામ તુજ હજી ખાકી દુન્યા અંદર.
 “મીનોખમાં જે જોયું, સમજ્યું છે હાં,
 “સમજ તેની સંપૂર્ણ આપવી છે ત્યાં.
 “તમામ એક રૈયતની સરજત તુપર
 “છે લટકેલી, અરદા, એ સખખસર.”

એક ગેળી અવાજ.

સરોશો ઓચર્યા જેવા આ સુખન,
 પ્રકાશ એક થયો જાહેર અતિ રોશન,
 ને સંભળાયો ગેળી એક આવાજ મધુર,-
 “રાખો પાક અરદાની સંભાળ પુર.

“હવે એને લઈ જઈ દેખાડો મુકામ,
 “ગુનાહોની થાય છે જ્યાં શિક્ષા મુદામ ;
 “કે પાછો ફરે હાડમંદ જગતમાં જ્યાર,
 “કરે શાહે ધરાનને એ વાકેફગાર-
 “સવાળનાં કેવાં હોય છે ઉમદા ઇનામ,
 “કેવી પાપી ભોગવે છે સગ્ન આ હામ :
 “બને વાકેફ તેથી કુલ રૈયન તમામ,
 “ને અટકે વધુ કરતાં ગુનાહનાં કામ.”

સરોશ ચઝદની નસીહત.

લઈ ચાલ્યા આગળ મને ખેઉ રખેવાલ,
 સમજ ઘણી આપી, બહુ કહ્યો એહેવાલ.
 ઘણીએક ઉપદેશની સંભળાવી વાત,
 ને ખોલ્યો એમ ચઝદ સરોશ નેકસિકાત:-
 “મલે નવ કોઈ ચીજ મેહેનત સિવાય,
 “કસી અંગ રોજીદો કામદાર કમાય ;
 “કરે જવાં ગેતીમાં નેકીનાં કાર,
 “મીનોઈમાં મળે બદલો તે અનુસાર.”
 વધુ તેણે અક્કલમંદ કહી નસીહત,-
 “છે ટુંકી હેયાતી આદમની સરજત.
 “તેને હિરસે ચાલુ ફિકર ને જંગલ ;
 “સુખી ને આબાદ હોય પચાસ જો કે સાલ,
 “બસ ખોલ ખોલતાં અણુધાર્યાં બને ખુવાર.
 “ઘણાઓની લાયકાત એ રીતે કસાય,
 “પણુ થોડાજ તેમાંથી ફત્તેહમંદ થાય.
 “સદી અરધી ભોગવ્યાં હોય પૂણું સુખ,
 “પરંતુ બસ એક દિનજ આવે કંઈ દુઃખ,
 “ન એટલુંખી ખમવાની એમનામાં હામ,
 “નિરાશામાં કુખે, છોડી હામ તમામ.
 “મ્હોટે મ્હોટે બસ કરવા માંડે ફરિયાદ,
 “ખોદાને વજોવે કે છે તે ખેદાદ.

“ભોગન્યાં બારે સુખો જે બધો કાળ
 “બસ એકદમ છુલી જાય છે એઓ કંગાલ.
 “નથી રાખતા એઓ યાદ દિલે સદા,
 “હંમેશગીમાં પામશેજ બદકાર સગ.
 “સખબ એ, રે અરદા ! તું રાખ ધ્યાન પુર,
 “બસ રાસ્તીને રાહેજ ચાલજે જર.
 “બીજાઓને બતાવજે બસ માર્ગ આ,
 “કેવળ રાખવી નિશદિન રાસ્તીની રાહ.
 “રે ધ્યાન ધર, થશે આ બદન તારું ખાક,
 “પણ કામો કીધાં હશે ઉમદા ને પાક,
 “તો આત્મા અમર તુજ ચહડશે એહેશત-દાર,
 “તે જોયાં અહિં સુખ તે ભોગવશે અપાર.
 “ન ખાકી તુજ તનની પરવા ઝાઝી કર,
 “એમૂલ તારા આત્માની બસ કાળજી ધર.
 “બદનને જો દુઃખ, દર્દ કે ધન કંઈ થાય,
 “દૈ શકે થઈ શકે લેતાં સેહેલા ઉપાય.
 “પણ જે કાંઈનો બાતેનમાં આત્મા પીડાય,
 “શકે કાણુ કરી તેનો લેશભાર ઉપાય ?
 “મુલક એકથી બીજે સફર કરવા ચાહે,
 “સરસામાનની તૈયારી આગમજથી થાય.
 “પૈસા જોઈતા રસ્તાની ખરચીને કાજ,
 “જરૂરી લુગડાં, લત્તાં, પાણી, અનાજ,
 “એ વતરોજે જોઈતો કરતો સરંજમ,
 “રસ્તા વાસ્તે લેવાય છે સાથે તમામ.
 “પણ કરવી છે સફર જે અંતને આખર—
 “આ જગથી તે જગ તલક પ્રાણુની સફર—
 “તે માટે કંઈ રાખ્યું કશુંબી તૈયાર ?
 “છે કાણુ એ સફરમાં મદદનો પહોંચનાર ?
 “ઓ અરદા વીરાફ ! ધરહું કહું તેપર ધ્યાન,

“હંમેશગી-સફર કાળે શું સરસામાન.

“કરી રાખવો તૈયાર તેવું કહું છું” બ્યાન.

“તુજ ચારીએ પહોંચશે જો દોસ્ત તે ખોદા,

“પણ દોસ્તી મેળવવા તેની, તું સદા

“ધરી રાખજો ખોદાઇ રાહ ઓસ્તવાર,

“રાખી એતેકાદ તથા મફત વિચાર.

“રસ્તા વાસ્તે જોઇએ ખોરાકી જ જ,

“તે અધ્યા, આશા, યાદ બલાં કામની છે.

“બદન તો છે તુરી ને જાન છે અસ્વાર,

“ખોરાક જોઇએ એમને તે સવાખનાં કાર.

“ન કાણુમાં અરુપ રહે જો નખલો સવાર.

“હોય અરુપ નખલો, સવાર કેમ પામે કરાર?

“સંભાળ રાખવી પડે છે તેથી હરવાર,

“કે સાણુત હોય ઘોડો ને તેમજ અસ્વાર.

“આત્મિક અર્થે એ મુજબ, ઓ અરદા જાણુ,

“સવાખના કાણુમાં જોઇએ તન ને પ્રાણુ.

“જો અસ્વાર નહિં રાખે પોતાની સંભાળ

“પણુ રાખે વધુ પોતે અરુપની જાંજલ,

“જગત તેને હસશે. પ્રથમ પરવરેશ

“બદન કરતાં આત્માની જોઇએ હમેશ.

“ઓ વીરાઈ! અહુરમઝદ પાક મેહેરખાન

“ફરમાવે છે આદમને એ આ ફરમાન :-

“પ્રથમ, પાપ હરજેજ ન કરવું કખી.

“ખીણું જ અનંત તેણે કૃપા કરી

“આદમ પર બક્ષી છે બક્ષેશો જીલંદ

“તે કાજ રહેવું હરદમ તેના શુક્રમંદ.

“વીરાઈ! કર જગતમાં તું આ આશકાર,-

“તજો ઠાલી મળદ, છોડો અહંકાર.

“નથી માત્ર મિલકત લઇ જવાં સાથ.

“સવાખ કે ગુનાહો બસ આવશે સંગાથ.

કીધાં હોય જેતીમાં નેકીનાં કામ,
 “માનોઈમાં મહેનત મુજબ મલશે ધનામ.
 “ભુરઝીગર યા બાદશાહ, ગરીબ કે જરદાર,
 “સવાળ મુજબ સૌ પામે ધનજત આ દાર.
 “ખુદ તારી નજરે તે દીકો એહેવાલ
 “કેવાં છે સર્વે અહિંયાં સુખરૂપ ખુશાલ.
 “હોય ખીલતું જોખન ને જવાનીનો તોર,
 “હોય આસુદું અંગ, બન્ને બાબુમાં જોર;
 “આદમઝાદ સમજે રહેશે જાવેદાન
 “જમીન, જર, ધરખાર, કૌવત ને માન;
 “લીલા રહેશે બાગો સદા શુભઝાર,
 “હમેશાં રહેશે દ્રાક્ષ-વેળ મેવાદાર.
 “રે વીરાફ ! આપ તું સમજ સર્વને
 “તજો એ વિચાર ને છોડો ગર્વને.
 “છે ઠાલા ને જોખમથી ભર્યા આ ખ્યાલ,
 “ઉડી જશે સહુ ઝટ એક સ્વર્ના મિસાલ,
 “એવો બોધ દેજ અરદા નેકફાલ.
 “આખર કરમાઇ જાય છે ખીલી શુભ ચમન,
 “તે બોધ દે છે-જે લેતું નથી કોઇ જન-
 “જગતખી પસાર થઇ જશે એ પ્રમાણુ,
 “ન કંઈ પણ કાયમ છે જાવેદાન,
 “સિવાય પાકે પરવરદેગાર મેહરબાન.
 “બોદા ઉપર તે વાસ્તે બસ બાંધવો ખ્યાલ,
 “મોદાવદે રાસ્ત, દાવરે બેમિસાલ.
 “નથી કોઇ મજાહ ખાલી બસ દુઃખ વગર,
 “ધનજત પુકે નિંદા, કાંટા ગોલાખ પર,
 “શરાબમાં ભરેલી છે મધુર લેહેઝત,
 “પણ જાસ્તી પીતાં આવે દુઃખ, ફઝીહત.
 “રે ભોજન કદાપિ જો જાસ્તી ખવાય,
 “તો દદે થઇ, હકીમ પાસ ફરજ્યાત જવાય.

“અરે સાદું પાણીથી જાસ્તી પીવાય,
 “તો તેથીથી ઉત્પન્ન દિલે દદ્ થાય.
 “શું ખાણીપીની, ઓરત, શરાબ મધુર,
 “હર હર ચીજમાં અંદાજ તો જોઇયે જરૂર.
 “ન અંદાજ ઉપરાંત કશું કરવું કદી,
 “એઅંદાજ પુકે છે શિક્ષા ખડી.
 “અગર ખાણું પીનું કરે એવજન,
 “એઅંદાજ કરે એશ, અશરત, ચમન,
 “તમામ ખચીત સુસ્તી બને તન બદન,
 “ઉલટી દીનનાં કામને મલે ઉત્તેજન.
 “જે કાંઈ એઅંદાજમાં રહેશે ચકચુર,
 “તે એહેશ્વરદારથી ખાતેલ થશે જરૂર.
 “વીરાફ! રહે આ પરથી તું ખખરદાર,—
 “હવસોને આપી જો છુટ હદ બહાર,
 “થવાની નથી તેથી ખોરમી બરપા,
 “ન હૈયામાં નેકીની લાગણી પેદા.
 “ધણા માંગે દાદગર પાસે ફરજંદ,
 “કબુલે છે અઝં તેમની દાતા બલંદ,
 “પરિણામ નિપજે છે શું આકેબત?—
 “દરિઆ જેટલી જંગલો, રંજ, સુસીબત.
 “તે ઘેટા કે ઘેટી લે દુર્ગુણની રાહ,
 “તે માખાપની જાંદગી બનાવે સીઆહ.
 “કદી ઘેટા નિકલે ચોર, બદમાશ અતિશ,
 “ઘેટી પકડે પેશા નીચ, નફટ, નજસ,
 “માખાપોની વૃદ્ધ વયે લાજ લુટાવે,
 “નામોશીમાં તેઓનાં સિર રગડાવે.
 “બનાવે છે મધમાખી મધ લેહેઝતદાર,
 “પણ રાખે છે ડંખ ફર ચટકો દેનાર.
 “લોભ, લાલચ, મોહ, મદ, જુસ્સા નાપસંદ,
 “છે ચાલુ જગતમાં ફેલાતા જોસબંધ.

“તે કૃપાળુ કિરતાર બક્ષે છે ન્યાર,
 “કાષ્ઠ ધણીને જર તેની ઇચ્છાનુસાર,
 “ન શુક્ર કરે, રાખે ચાલુ હમેશ,
 “વધુ, સેહેકડો વાર વધુ, જરની ખાહેશ,
 “ભુરા લોભથી આંખોથી નિંદ ઉડી જાય,
 “મદોનમત હવસો ન દાખી શકાય,
 “દરિદ્રતા હમેશની હાંસલ થાય,
 “ધણા જીત્યાં કએકાઉસે દુન્યાનાં દેશ,
 “હજી વધુ જીતોની રાખી ખાહેશ,
 “પ્રગાયું સર તેનું ગરરીથી પુર,
 “ફતેહ કરે આસમાન એમ બન્યો મગર,
 “ભયંકાર શિકસ્ત તેણે કીધી હાંસલ,
 “સળ પામ્યો સખત એવી મુખાંધ બદલ,
 “છે સંતોષી મન સૌથી સુખી અકસર,
 “પસંદ છે અહુરમઝદને સંતોષી નર,
 “નસીહત મેં આપી છે તને, અરદા,
 “સંઘડી રાખી, પાછો તું દુન્યામાં જા,
 “ત્યાં એ માફક કરજે તું રૂડો ઉપદેશ,
 “ને એવીજ રીતે રહેજે તું પણ હમેશ,
 “પવિત્રાઈ ને સત્યની સાંધજે તું રાહ,
 “પરસ્તેશ અહુરમઝદની કરજે અદા.”

ધર્મની પાસખાની કરનાર નેક

બાદશાહોવાળું બેહેશત.

સરોશ કીધી તેનો બોધ હાં ખતમ;
 અમે વધ્યા આગલ, પડ્યાં મુજ ચશમ
 ધણાએક રૂઢ, જેમનો સફેદ લેખાસ
 જરીકામ ઉમદાથી ગુંથેલો ખાસ.

કિરેશ્તા અમરદાદ, આંવાં, આદર
 પડોસમાં ત્યાં પડ્યા અમારી નજર.
 બિછાવેલાં રેશમની ગાદીથી તખ્ત-
 પર હતાં બિરાજમાન રૂઢો ખુશખખત.
 અમ્મરનો અમર પમરાટ હતો ત્યાં કુલ,
 ખુશ ગોફતેગોમાં હતાં સર્વે મશગુલ.
 છાપ સંતોષનો દિસતો સર્વ મુખપર,
 હરેક રહ સુખી પૂર્ણ પડ્યું નજર,
 હાજર ત્યાં અમરદાદ, આંવાં, આદર.
 બેઠે મઝદ હતા જે મારા રખેવાલ,
 મેં તેઓને પૂછ્યું, “સુનાવો એહેવાલ,
 “છે કાણુ જમને મલ્યું છે આ સ્વર્ગ મકાન?”
 જવાબ મને મલ્યો, “આ તેમનાં રવાન
 “જેઓ શાહો હતા, અદલ, કાળજીમંદ,
 “રૈયનનું ભલું જમને હૈયે પસંદ.
 “નેકીને અશોધનાં કીધાં સારાં કાર,
 “ખણ્ણાવી ઘણી નેહર, ને કુવા, પન્યાર.
 “કેટલાકોએ બાંધ્યાં મુસાફર-મુકામ,
 “કેટલાકે કારવનસીરાઇ હામ હામ.
 “કેટલાકે બનાવ્યા ટુલોના ચમન,
 “ગરીબો ફરી હરી કરે અમન.
 “ન ઝાડોનો જાણી જુજ કીધો નાશ,
 “કીધો પાક આતશની જલવણી ખાસ.
 “દીન આઇનની કીધી બધી ફરજ અદા,
 “અહુરમઝદની પાક દીને આલી સદા,
 “ધરી પાક જરથોસ્તની શીખવેલી રાહ.”

પરદુઃખલંબનોવાણું બેહેરત.

હજી વધતાં આગળ અમ પહોંચ્યા મકાન,
 ઘણા ન્યાં મેં ખૂબસૂરત દીઠાં રવાન,
 ચહેરા જમના રોશન ખોરશીદ સમાન.
 દીદાર તેમના ફેફે ફિરણુ ઝલેહદાર,
 અંજે તેમને મીનોઘ વસ્ત્ર-શણુગાર,
 મીનોઘ નૂરમાં કરતાં હતાં ફરહર,
 સાલ સોલની જવાન તેમની દીસતી ઉમર..
 રોશન તેમના રોખસાર આફતાબ રવેશ,
 પ્રગટ છાપ નિર્દોષપણુંનો ખાલેસ.
 ખુલંદ હતાં તેમનાં દીવાનખાનાં ખાસ,
 ન્યાં નૂરમંદ રોશનીનો ઉત્તમ પ્રકાશ.
 દેમાગ મુજ થયું ખુશ, થયું દિલ ખુશાલ.
 “આ કાણુ છે, મને કહો,” મેં કીધો સવાલ,
 “મીનોઘ નૂરના દરિઆમાં કરતાં ફરહર ?
 “ભલાં કામ કીધાં શું તે કહો નામવર,
 “કે ભોગવે છે દરજ્જો ભારે અકસર ?”
 સરોશ ખોદ્યો, “આ છે તેઓનાં રવાન,
 “ગરીબોના હતા જેઓ સહાયવાન.
 “મદદ પામી એઓથી વિધવા મોહતાજ,
 “માખાપ વન બચ્યાંની એમને લીધી દાજ,
 “કીધાં સંકટ દુઃખીનાં એઓએ કમ,
 “છનામ પામ્યાં હ્યાં નવજવાન રહે હરદમ.
 “છે યાદગાર એઓની સર્વે ભલાઈ,
 “દુઃખી ને ગરીબોને હેયે કાતરાઈ,-
 “ગરીબો કે જેઓને દીધેલાં દાન,
 “દુઃખીઓ કે જેમને થયલા સહાયવાન.
 “વળી વિધવા રંકે અંતે નાવારસ બાળ,
 “હતા જેમના એઓ ઉદાર પ્રતિપાળ,
 “ઉદારતાથી કીધાં જીગર જેમનાં શાદ,
 “છે તેઓને હેયેખી એઓની યાદ.”

અરદાવીરાફ ખોદાના શુકાના કરે છે.

મુજ સાથી ફિરેસ્તાઓએ કીધું જાહેર
 બેહોશ સખળાંના જોઈ ચુક્યો બેઠું આખેર.
 ઉભાતે જાગર હું બોલ્યો એમ કલામ,
 “આહા શું ખુશ થયો છું હું જોઈ આ તમામ!
 “આહા આવી બલાઈનો કેમ માનું આભાર!
 “ખોદાના છે શુક હજારો હજાર.
 “જે કામ અથે આપ્યો હું મીનોઈ આ જહાન
 “તે દાદારની મેહેરે પાર પડ્યું આસાન !
 “બદનમાં હશે મારા ન્યાં સુધી દમ,
 “ખોદાઈ રાહેજ બરીશ હું સાબુત કદમ.
 “અશોઈનો તરીકો હું જાલવીશ સદા,
 “બલી દીને જરથુસ્ત્ર ઉપર ફિદા.”

ભાગ પહેલો સમાપ્ત.

શાહ જમશીદની ગર્રી.

ધરાન-તખ્તે જમશીદ બિરાજમાન હતો,
 ઘણા એલ્મો, હુજરમાં વિદ્વાન હતો.
 એના કાળમાં બન્યાં શમશીર ને કટાર,
 ને કોલાહ ને બખ્તર ને ખીજાં હથીઆર.
 રેશમ, સણુ, વણી કરવા વસ્ત્રો સુંદર,
 એ જમશીદે શીખાડ્યો પ્રથમ હુજર.
 વસાવ્યાં નદી તીરે શેહેર ઠામ ઠામ,
 ખેડાવી વેરાન, કીધાં આબાદ તમામ.
 હરેક શખ્સ કરતો કંઈ લાયક ઉદ્યોગ,
 ન આળસાઇ, ન સુસ્તીનો રહ્યો સંજોગ.
 એ પાદશાહથી શીખ્યા કડીઆ, કારીગર,
 મટીમાંથી છંટો બનાવવા હુન્નર,
 ને છંટોથી કેમ બાંધવા વસવા મકાન,
 મીનારાઓ, કીલ્લાઓ, મેહેલો, અએવાન.
 દરેક વિદ્વાનો જમશીદ બાણકાર હતો,
 બધા બેદોથી પુર માહિતગાર હતો.
 એનેથી શરૂ થયું નવરોઝ જશન,
 શરાબ ને ખુશ ખાણુંથી રીઝે હર જન.
 કીધા એણે રૈયત તણા વર્ગ ચાર,
 અથોરનાન* પેહેલો, ખીજો રથેસ્તાર†,
 ત્રીજો વાઝયોશ, ખેતીવાડી કરનાર,
 ચોથો વર્ગ હતોખ્શ, યા ધંધાદાર.
 ચલાવ્યું વર્ષ સાતસો વેર નિષ્કંટક રાજ,
 ન મંદવાડ, ન મૃત્યુ, ન કોઇ જન મોહતાજ.
 ખુશી ભર્યા રહે સર્વે આદમીના મેહેર,
 એવી એનાં રાજ્યપર પ્રશ્નરની મેહેર.

* ધર્મશુરનો વર્ગ.

† પાદશાહ તથા પેહેલવાનોનો વર્ગ.

વર્ષ સાતસો પછી થયો અજબ ફેરફાર,
 ભરાયો એ પાદશાહના દીલમાં એહેંકાર.
 ખોલાવ્યા એણે રાજના આત્મા, વિદ્વાન,
 હકીમો ને દસ્તુર ને ઉમરાવો મહાન.
 બની ન્યારે તે મોહોટી મજલીસ ચીકાર,
 સવાલ કીધો મગર તે શાહે તે વાર
 “થયો છે શું સારી જગતમાં કોઈ શાહ
 કદી મહારા જેવો મહાન આલીનહ?”
 “થયો છે કોઈ એક પણુ જેને મુજ સમ બળ,
 ને એરેનો ખોરેહ, ને, જ્ઞાન, ને અક્લ?”
 તે મજલીસીઓ ખોલ્યા એકે આવાજ,
 “ન તારા જેવો કોઈ થયો સરફરાજ.
 તું એકલો, સર્વોત્તમ, ન કોઈ તુજ સમાન,
 ફિરોઝ, ફ-તેહલચો, તું અમર યશવાન.”
 બસ જમશીદનું લેતાં લોકો લખપર નામ,
 સૌ જોઈ રહ્યાં એનાં ખોરેહ ને દમામ.
 તમામ દેશ ભૂલી ગયું પરવરદેગાર,
 ભૂલાઈ પાક યઝદાનની લક્ષ્મી તે વાર.
 બસ જમશીદ-પરશ્તેશમાં પ્રગ્નનું ધ્યાન,
 ખોદાવંદ એને કહી, ખોદાઈ આપે માન.
 મગજ આથી જમશીદનું ધૂલી ગયું,
 શુમાનીથી દીલ એનું છલકાઈ રહ્યું.
 ભર દરબારમાં એહેંકારી ખોલ્યો સુખન,
 “કુલ શક્તિનો સાહેબ હું છું હરિફ વન.
 કુલ જહાનનો એકલો માલિક તાજદાર હું,
 કુલ જહાનને બધા એકમ શીખાડનાર હું.
 તમામ લોકને ઉલ્લમમાં લાવનારો હું,
 ખેતી કાજે ક્ષેત્રો ખેડાવનારો હું.
 કુલ રૈયતને બક્ષિશ બક્ષનારો હું,
 તમામ દર્દ, દુઃખ, મોહોતનો તારનારો હું.”

મુજ હોકમથીજ બને છે બધી લલાઇ,
 મુજ ફરમાનથીજ આવે છે બધી મહોટાઈ.
 તમામ જગ કબુલે છે એકે અવાજ,
 નથી એકબી મારા સમાન સરફરાજ.
 ધરાવે છે માહરેથી જાન તમનું તન,
 મને જે નહિં માને તે છે અહરીમન.
 મલે છે કુલ જગને બસ મુજથીજ પનાહ,
 તો કહો બસ મનેજ જગનો કર્તા, ખોદા.”

શાહ જમશીદે સુખન આચર્યા મગર,
 પાક પરવરદેગાર તરફ તોજાઇથી પુર.
 તુટો તેનો ખોરેહ, ગયું તેનું તુર,
 ને મીજલસીઓમાં પસરયું ફિતુર.
 થયો સૂર્ય તે પળથી જમશીદનો અસ્ત,
 નસીબ બન્યું તે પળથી તેનું બરગસ્ત.
 છે શીલસુફનું કહેલું વચન મોતેબર,—
 “જિરાજમાન હશે પાદશાહ ગાદી ઉપર,
 રૈયત તેને રહેશે પુરી તાબેદાર.
 પરંતુ જે શાહમાં ઉતર્યો એહંકાર,
 ખોદાની પરસ્તેશનો કીધો ધનકાર,
 તો નિશ્ચય થવાનો તે ખસ્તે ખુવાર.
 ઓલાદ પામશે નાશ, ધરખાર બનશે વેરાન,
 ગરૂરીનું ફળ એથી કમની ન માન.”
 જોઇ જમશીદે લોકમાં ફિતુરની ચલવલ,
 ત્યાર આવી તે લાનભૂલા શાહને અકકલ.
 ફિકરથી થયું તેનું હૈયું હેરાન,
 કે રૂયું હવે છે તેના પર આસ્માન.

હતો મરદાસ નામનો એક આરબ સરદાર,
 દુધાળાં ધરાવતો જે જાનવર હજાર.
 ઘેટાં, મેંઢાં, બકરાં, ચરબદાર ગાય,
 ને ઉટો કદાવરથી માલદાર ગણાય.

તમામ દુધ સખાવતમાં આપી દરરોજ,
 ગરીબોની હાજત તે ટાળતો દરરોજ.
 જોહાક નામનો પુત્ર તેને એક હતો,
 ઘોડા દશ હજારનો જે માલેક હતો.
 જે પરથી 'ખીવરઅરુપ' * કહેતા તેનું નામ,
 મીઠાજી હતો ને જીલ્લમગાર તમામ.
 બદ ધબલીસની જુરી તે માનતો સલાહ,
 ને તેની શિખવણીથી કરતો ગુનાહ.
 જતો મરદાસ બામદાદમાં એબાદતગાહ,
 ખણ્યાઓ જોહાકે એક ખાડો તે રાહ.
 તુટી પડ્યો ખાડા માંડે મરદાસ અન્નજી,
 તેના ભાગા હાથ પગ, ગયો તેનો પ્રાણ.
 જીએ કવી એવકા છે આ જહાન,
 જુડો એટો લીએ લલા બાપનો જન !

હવે લીધી જોહાકે રાજની લગામ,
 લમાવે જમ ધબલીસ કીધાં તેમજ કામ.
 જમા કીધું તેણે એક આરબ લશકર,
 ને ચહડાઈ લઈ ગયો ધરાન દેશ પર.
 સેતારો હતો થયલો જમશીદનો અસ્ત,
 જમાનો હવે તેનો થયલો ખરગસ્ત.
 અમીરો ને સરદાર થયા એવકા,
 એને છોડી શત્રુ સંગ બેગા થયા.
 ફરી એકા એના ખુદ જ્યારે સિપાહ,
 કરી શું શકે ત્યારે બદબખ્ત શાહ !

ધણીય કીધી કાશીશ શાહે, મગર
 જોહાક સામે ઝીલી ન શક્યો ટક્કર,
 આખર પામ્યો તે એક જખરદસ્ત હાર,
 ને નાઠો છુપાતો બરાતો, હાડમાર.

* પેહલવી ભાષામાં “ખીવરઅરુપ” એટલે દશ હજાર ઘોડા.

થઈ જાહેરી એને એક યોગ સમાન,
 એને મનથી દુન્યા બસ દુઃખનું મકાન.
 જોહાકે કીધું ધારણ શેહેનશાહી તાજ,
 ધરાન દેશ પર હવે તેનું ચાલ્યું રાજ.
 નાણુદ કરવા જમશીદનાં નામ ને નીશાન,
 જોહાકે બહાર પાડ્યું પોતાનું ફરમાન.
 ફરી વળ્યા જસુસ તેના ગામે ગામ,
 ધરી લાવવા જમશીદ હોય જે બી હામ.
 ન જમશીદની રખડાટનો રહ્યો શુમાર,
 જાણુલ, હીંદ, ને ચીનમાં ભટકયો લાચાર.
 જેને કેહેતી પ્રજા ખુદાવિંદ સરતાજ,
 તે નાનના એક દુકાનો રહેતો મોહોતાજ.
 ન દીદો તેને કાંઈએ સો સાલ તક,
 થયો જાણે દુન્યાથી ગુમ મુતલક.
 સોમે વર્ષે ચીન દેશના દરીઆની પાસ,
 નજર પડ્યો એક દી તે પાદશાહ ઉદાસ.
 ખેડી નાખી પગ હાથમાં કેદી મીસાલ,
 ગયા ધસડી જોહાક પાસ તેને તત્કાળ.

જોહાકે તેને કીધો એવો સવાલ—
 “ગયો ક્યાં તુજ પાદશાહી દબદબો હાલ ?
 ગયાં ક્યાં રે શેહેનશાહી તહારાં તખ્ત ને તાજ ?
 ગયા ક્યાં તુજ કાયદા, હકુમત ને રાજ ?
 શું એક વખતે તહારાં દમામ ને દમ્મર,
 ગયું કેમ એમ ઉદલાઈ નશીબનું ચક્રર ?”
 શાહ જમશીદે વાળ્યો જવાબ એમ તે વાર,—
 “નાહક તેં કીધો છે મને ગીરફતાર.
 નથી લાજમ ખેડીમાં રાખે મુજ હાથ,
 રમાયો છે કેવળ ફરેબ મ્હારી સાથ.
 તમામ માહારા સંકટનું મુજ તો તું છે,
 તો આવા સવાલની તુજ મક્સદ શું છે ?

જો તુથીજ વરસ્યો છે મુજ પર સીતમ,
કરે શાનો ડોળ જાણે લાગતો હોય ગમ ?”
સુની આવા જમશીદના હિંમતી ખોલ,
જોહાક બન્યો ગુસ્સાથી તપી લાલમોળ.
તે નાપાક ખોલ્યો, બાંગ મારી બુલંદ,
“ ઝટ ખોલ કે છે મોહોત તને કેવું પસંદ ?
વિંધી નાખું તીર વડે તારું ભીતર ?
કે દેઉં તને લટકાવી શૂળી ઉપર ?
કે ધડ તુંજ ઉરાડું યા બોકું કટાર ?
તને કઈ તરેહ મોકલું, ખોલ, જમને દ્વાર ?”
ઉત્તર આપ્યો જમશીદે, “ કેદી છું તુજ,
ભલે ચાહે તે રીતે તું લે જાન મુજ.
ગમે તેટલું વેર લે, ન બીહીવું મરવા;
જો મરવું તો એમ કે એમ શેની પરવા !”

આવાં સાંભળી જમશીદનાં હિંમતી વેણુ,
જોહાકના ચહડી ગયાં ગુસ્સાથી નેણુ.
ધણું ઘાટકી મોહોત દેવા બાંધ્યો વિચાર,
ન લાગણી દયાની કંઈ જાણી લગાર.
મંગાવ્યાં તેણે પાટીયાં લાકડાનાં બે,
બાંધાવ્યો શાહ જમશીદને તેના વચ્ચે,
મંગાવી એક લોખંડી કરવત ધારદાર,
શાહ જમશીદને જીવતો વેહરાવ્યો આરપાર.
રે બદબખ્ત જમશીદ, તુજ મોહોત કેવું ફર !
જોહાકે લીધું શી રવેશ વેર પુર !
વધુ કોણે જમશીદથી રાજ્ય કાધું ?
પણ સેવટમાં ફળ શું એ રંજનું લીધું ?
ગુન્તર્યાં એણે તખ્તપર સાતસો સાલ,
અનુભવ્યા સારા, ગાદીં એણે હાલ.
તે અઝદાહ*ના દમથી છુપાઇ બહુ રહ્યો,
પણ આખરે ફસીને સપડાઇ ગયો.

અરે દુન્યા છે એવી નાપાયદાર,
ના નેકીનાં બી સિવાય રોપતો કોઈ વાર.
આ નાપાયદાર જગપર કાંય લોક રાખે પ્રીત?
ભુરાઈ ફાવે એવી છે એ જગની રીત.
હ્યાં સંભળાય છે ચાલુ ખસ મોહોતના પોકાર,
ધરાયો, રે છોડવ આ દુઃખથી કિરતાર!

૩સ્તમ સોહોરાખ.

દિલાવર જહાંજોય ૩સ્તમ નામદાર,
નિકળ્યો એક રોજ કરવા ગોરખર શિકાર.
કમાન ચાંચીપર તેણે ચહડાવ્યું તીર,
વીંધી નાંખ્યું ફરખે એક ગોરખરનું શીર.
કરી તે બીયાબાનમાં આતશ રોશન,
ખાવા બુંજ્યું ચરખદાર ગોરખરનું તન.
કીધી નોશ અંગુરનો મીઠો શરાબ,
મેલી રખશ ચરતો ત્યાં લીધી ખુવાબ.
પુરી નિંદમાં ૩સ્તમ હતો ગીરફતાર,
આવી તેટલાં ચહડ્યા તુરાની સવાર.
જોયો ચરતો એકલો રખશ અરપ તેજ,
કરે ચાહું તેને કમદથી પહરેજ.
ધણા થયા ખાક ચુમતા જમીન ઉપર,
પણ ફાસાંમાં સપડાયો ઘોડો આખર.
લઈ નાહા તે રખશને તુરાની સવાર,
પડી રહ્યો ૩સ્તમ તો ઉંધમાં ચીકાર.
ખોવાબથી થયો જ્યારે નામદાર ખેદાર,
નજરે નહીં પડ્યો રખશ તેને તે વાર.
ફેરવતાં ચશમ, તેને પડ્યાં નજર
સવારોનાં પગલાંઓ જમીન ઉપર.
સમજ્યો તરત તે કે બહાદુર રખશ
ઉઠાવી ગયા છે કોઈ બદમાશ શખસ.

ધરી તેણે શહેરે સમનગાનની રાહ,
 દીલે બધેબ્યાન બખ્તર, માથે કાલાહ.
 સમનગાનના શાહને પડી એમ બખર,
 કે શહેર ભણી આવે છે તેહેમતન નામવર.
 તેને આવકાર આપવા નીકળ્યો તરત,
 દેખાડી બહુ મોહોબત ને આપી ધર્મ.
 મગર રસ્તમ રહ્યો ધણો ગુસ્સેમંદ,
 સવાલ કીધો તેણે એમ બાંગે બુલંદ,
 “રખ્શ માહારો અરખ માહારો દોસ્ત વફાદાર,
 છે કાણુ તેને મોરી તુજ મુલક લાવનાર?”
 “રે ગુસ્સો ના કર, ” શાહે વાળ્યો ઉતર,
 “ ખુશી છું તને જોઈ હું, ઓ નામવર !
 સવારો દોડાઉં છું હું કરવા તલાસ,
 ફરી વળશે બોલબોલતાં તેઓ મોપાસ.
 જરા રહેશે નહિં રખ્શની શોધમાં કસુર,
 મહેમાનદારી મુજ તેટલાં કર તું મંજુર.
 બને તું મુજ મહેમાન તો થાઉં સરફરાજ,
 મુબારક છે જહાંજીય તું મુજ મેહેલે આજ !”

ભલા શાહનાં સાંભલી આ મીઠાં વચન,
 થયો શાંત પેહેલવાન રસ્તમ તેહેમતન.
 ખુશીથી કીધી અઝાં શાહની મંજુર,
 આવી જોયી શાહને પણ ઉલટ પુર.
 તલાસ રખ્શની કરવા દોડાવ્યા સવાર,
 દમામદાર એક મીજલસ કરાવી તૈયાર.
 આવી નખરાં કરતી કંઈ એક રામશગર,
 ગાયનનો બતાવ્યો અગ્નયબ હુન્નર.
 સુરાહીઓ ભરી લાવ્યા સાકા શરાબ,
 જમો ઉપર જમો થઈ ખાલી શેતાબ.
 લેહેજતભયાં પકવાનની ચાલી રેલછેલ,
 બહુ નાચરંગ ને ગાનતાનથી ગાળ્યો તે મેહેલ.

ધણે પામ્યો તેહેમતન આથી આનંદ,
ગામન ને શરાબથી થયો હરખમંદ.
કરાવી પછી એક આરામગાહ તૈયાર,
કરે ન્યાં ખુવાબ રસ્તમ નેક નામદાર.
ગાલીયાઓ પાથર્યા રેશમી સુંદર,
ને તકીયાઓ મખમલના કીધા હાજર.

થયો ખુશ નિંદમાં ગિરફતાર રસ્તમ,
મગર થોડે વારે ખુલી ગઇ ચશમ.
અહો ! કાણુ એ રૂપવંતી નાર અનુપમ,
પલંગ તરફ લાવે છે નાણુક કદમ !
પુઠે તેની ચાલે છે બાંડી જવાન,
ધરી હાથમાં સલગાવેલી શમેદાન.
તે કન્યાનું મુખ ચમકે ચંદ્ર કીસમ,
ને કસ્તુરી જેવો છે પમરતો દમ.
તીરંદાઝની કમાન સમ વાંકાં ભવાં,
ને પેહેલવાનની કમંદ સમ પેચદાર બુલંદાં.
કહે છે તે કન્યા સીધી સનોબર,
સંપૂર્ણ છે ખુબસુરત તે માહપેકર.

“ઓ દીક્ષયસ્પનાઝનીન !” ઓહ્યો રસ્તમ,
“શા કાજ લાવી છે તુજ મુબારક કદમ ?”
ઓલી મીઠા લખ ઓલી, “હું તેહેમીના,
પેદર મારો છે શહેર સમનગાનનો શાહ,
ન પરદા બાહાર કોઇએ જોયો મારો એહેર,
ન સાહાદ મારો સાંભળ્યો કોઇએ આજવેર,
મેં સાંભળ્યાં છે તાહારી જંગોનાં બ્યાન,
તુજ કૌવત દહેરીના બાણ્યાં વખાણુ.”
તે અબલાને મુખથી આ સાંભળી મુખન,
ધણે થયો આશ્ચર્ય રસ્તમ તેહેમતન.
કીધો ઇંતેઝારીથી તેણે સવાલ,
“ મોરાદ શી ધરાવે છે ઓ નાઝનીન હાલ ?”

શરમ કાજ તેહેમીનાનું મોંહ બન્યું લાલ,
 ને શરમાઇ નીચી ડોકે કહ્યો એહેવાલ.
 “અખંડ તારી કીર્તિ”, પરાક્રમી કામ,
 “હું” સાંભલતાં હંમેશ, થઇ શીદા તમામ.
 “ખોદા પાકના મનમાં મેં લીધા કસમ,
 “ન તુજ વન વરીશ કદી બીજો ખસમ.
 “મેંજ મોકલેલા તુજ રખશ પકડવા સવાર,
 “કે તો ખમ રાખે અહીં એ અરૂપ તેજદાર.
 “ને આવે તું” શોધ કરતો હાં નામવર,
 “તો જોઉં હું” તને ખુદ નજરે નજર.
 “મોલાં મનથી કહી છે મુજ હૈયાની વાત,
 “રે રસ્તમ! હવે જોઉં છું”, થઇ ગઈ છે રાત.
 “તું” મલ મુજ પેદરને સહવારે જર,
 “ખસુસ આપણી શાદી એ કરશે મંજુર.”

વિદા થઇ આરામગાહથી તે માહપેકર,
 રહ્યો રસ્તમ પેહેલવાન હરખાતે જગર.
 જોવા ઉગ્યો ખોરશેદ ને પડી સહવાર,
 સમનગાનના શાહ પાસે પોહોંચ્યો નામદાર.
 નેકામાં માંગ્યો તેની બેટીનો હાથ,
 મંજુર રાખી અઝ્ઝ શાહે હરખની સાથ.
 તેહેમીનાને તેહેમતનની થઇ શાદી ત્યાં,
 ફેલાઇ ખુશ ખુશાલી ને આખાદી ત્યાં.
 તેહેમીના સંગ તેહેમતન રહ્યો થોડો વખત,
 પછી બોલ્યો, “જોઉં છું, ઓ દીલબર નેકબખત!
 “રે વહાલી! જવાની મને આપ રજ,
 “ખોદા રહેજો તહારો, નેગેહબાન સદા!
 “એક પુત્રીને જન્મ તું” આપે અગર,
 “તો બાંધજે આ મોહારો તેના ઝુલ્ફ અંદર.
 “પણ આવે જો પુત્ર તો બાંધ બાબુ પર,
 “નરીમાન મીસાલ શુરો થશે તે નર.”

એમ બોલી સવાર થયો તે રખશ પર,
 તેહમીનાને બેટી, તે ચાલ્યો સફર.
 બુદાઇએ થઈ શાહઝાદી ગમ-ગીરફતાર,
 થયાં વેહેતાં આંખમાંથી આંસુ નવધાર.
 થયા નવ પુરા મહિના ન્યારે ખતમ,
 માહતાબ જેવા બેટાને આપ્યો જનમ.
 સમનગાનના શાહે નામ રાખ્યું સૌરાબ.
 એક માસમાં કદ વર્ષ જેટલું વધ્યું શેતાબ.
 દીસે ચહેરો જાણે કે રસ્તમ પેહેલવાન,
 સુરતે આબાદ જાણે સામ નરીમાન.
 ફરાખ તેનું સીનું ગોયા ઝાલેઝર,
 ન જગમાં હરીફ ન્યારે નવ થઇ ઉમ્મર.
 થયો મ્હોટો દશ વર્ષ, ગયો મા આગલ,
 ને બોલ્યો, “ઓ માદર, કેહે માહારી નસલ.
 “પુછે છે મને લોક મુજ પેદરનું નામ,
 “તો બહાલી મા, તેમને હું કહું શું કલામ ?
 “રે તોખમ શું માહારી ને કાણુ મુજ પેદર,
 “મને માદર એ બાબત તું જાહેર કર.”
 તેહમીનાએ કાળજીથી આપ્યો જવાબ,
 “પેદર તારો રસ્તમ છે, વહાલા સૌરાબ.
 “બાદાએ જેવારથી પેદા કીધી જેહાન,
 “થયો નથી પેહેલવાન તુજ પીતા સમાન.”
 મશહૂર કેવા સૌરાબના ન્યાગાન હતા,
 નરીમાન, સામ, ઝાલ જેવા પહેલવાન હતા,
 કેવી તેમની મરદાનગી ને જખરાં જોર,
 પોલાદ જેવી બાબુ, શું છાતીનો તોર !
 નેઝા, ચુઝ, ખંજર, ને શમશીર ને તીર-
 થી ફાડતા ને ચીરતા દેવ, દુશ્મનનાં શીર.
 તેહમીનાએ કીધું એ બધું દારતાન,
 જે સૌરાબે સાંભળ્યું ધરીને ધ્યાન.

જુસ્સો ચહડ્યો પેહેલવાની સોરાબને દીલ,
ચાહ્યું જોઉં પેદરને કરું નહીં હું દીલ.
તેહેમીનાએ તેને પટાવ્યો ઘણો,
મીઠા ખાલથી તેને સમજાવ્યો ઘણો.
ખાલી તેણી “ઝા-મારા જીગર ને જન!
“રે દીકરા, તું છે મારી આંખો સમાન.
“ખેટા તેનો તું છે એમ જાણશે રસ્તમ,
“તને પાડશે છુટા તે મુજથી એકદમ.
“ન રેહવા દેશે તને હાં સમનગાન,
“સુન્હુ લાગશે તુજ વગર માહારું મકાન.
“સોરાબ, વહાલા દીકરા, મુજ આંખોના તુર,
“તુજ જુદાઈથી દીલ મારું તુટશે જરૂર.”

જહાંજીય રસ્તમે તેહેમીના પર
ઘણી મોકલી હતી સોગાદ ને નઝર,
પુછાવી હતી ફરજાંદ વીણે ખબર,
તેહેમીનાનો એમ હતો જવાબ મગર,
કે ખેટીનો આપ્યો છે તેણે જનમ,
જથી નાસીપાસ થયેલો તેહમતન રસ્તમ.
ફરી ન ગયો કબુ શેહેર સમનગાન,
ખસી ગયું તે શેહેરથી જહાંજીયતું ધ્યાન.
સોરાબને તેહેમીનાએ કહ્યું ફરી,
“ખેટા, સાંભળ હું કહું છું તે ધ્યાન ધરી.
“જાહેર હરગેજ એમ તું કદીબી ના કર,
“કે તેહેમતન નામદાર છે તાહરો પેદર.
“એ વાત જો જશે બદ અફરાસીઆબને કાન,
“છુટાં પાડશે આપણને એ ખેગુમાન.”
શતાબ ખાલ્યો એમ તે ખેટા ઉલટમંદ,
“ન હરગેજ છુપાવીશ હું કાણુંતું ફરજાંદ.
“દીલાવર રસ્તમ પેદર નામદાર-
“ને ભેટવા થયો છે મુજ જીવ તલખગાર.

“પરાંગદેહ કરું હું સેના, સીપાહ,
 “તખતથી ઉઠાડું હું કેકાઉસ શાહ.
 “હરાવી હું તુસ અને સરદાર તમામ,
 “હું તખ્ત પર બેસાડું મુજ પેદર નેકનામ.
 “કરોડોપર છે હાલ કેકાઉસ શાહનું રાજ,
 “મારા બાપને પેહેડાઉં હું તે રાજનું તાજ.
 “હું તખ્ત ધાતકી અફરાસીઆબનું છતીશ,
 “મુજ નેઝાથી આકાશનું બીતર ચીરીશ.
 “કુલ કેશ્વરનાં સર્વે જીલમગાર શાહ
 “બસ રસ્તમ ને મુજ હાથ મેળવશે સળ.”

તેહેમીનાની આંખોમાં આંસુ આવ્યાં,
 પણ મીનત આજીજી ન તેનાં ફાવ્યાં.
 સોરાબ તેના ખ્યાલથી ન હટયો લગાર,
 બસ પેદરને મલવા રહ્યો તલબગાર.

તેહેમીનાને જોલ્યો એક દહાડે સોરાબ,
 “મને, માદર આપ અરુપ જંગી શેતાબ.”
 નખેલાઓ બાદશાહીમાં કીધી તલાસ,
 દીલાવર સોરાબ લાયક અરુપ લાવે ખાસ.
 ઘણા મસ્ત ઘોડાઓ લાવ્યા સવાર,
 ઝીલી શક્યા નહીં જોઓ સોરાબનો બાર.
 આખર લાવ્યા અરુપ એક અતી જોરેમંદ,
 જે રસ્તમનાં રખશનું હતું ખુદ ફરજંદ.
 કંઠણ તેની દેખી ને રંગ અને આબ,
 બહુ હરખાયો દીલાવર જંગી સોરાબ.
 ખુશી થઈને પસવાયું શરીર તમામ,
 પીઠે મેલ્યું જીન તથા મોહમાં લગામ.
 ઉલટબેર મારી કુદકો બન્યો અસ્વાર,
 તેના જોમ, ઝડક જોવા થઈ ઇતેઝાર.
 દોલે પેહેડયું બખ્તર ને બીડ્યાં હથ્થાર,
 કમંદ, ગુર્જ, નેઝો, તીર, ખંજર, તરવાર.

ચોકાર્યો કેકાઉસ સાથ મચાઉં જંગ સખત,
ને આપું હું રસ્તમને ધરાનનું તખ્ત !

ખખર પામ્યો ન્યારે બદ અફરાસીઆબ,
કે જંગ ઉપર ચઢયો છે જવાન સોરાબ.
થયો દીલમાં બહુ રાજ તે મુજ શાહ,
કે પામીશ હવે મહારી મોરાદની રાહ.
સોરાબ છે જોરેમંદ, પણ નાદાન તમામ,
થુરું મહારં એનાથી પાર પાડું કામ.
એવો મનમાં થુરો લઇ આવી વિચાર,
સોરાબ સારું મોકલી સેના યેશુમાર.
ને કેહવડાવ્યો તે સાથે સંદેશો એ,
કેકાઉસ આપણુ બંનેનો બદ દુશ્મન છે.
હરાવવા ધરાનનો તે શાહ જીલમગાર,
તુજ કીર્તિમાં હું બી બનું હીસ્સેદાર.

તુરાની લશ્કરમાં હતા એ સરદાર,
હુમાન અને બાહમાન, ચાલાક ને હોશિયાર,
હવું તેમને અફરાસીઆબનું ફરમાન,
“ થવા દેતા ના એટા બાપને પિછાન.
“ કરાવજો બંનેને એકેક સાથે જંગ,
“ કે એકને હાથે બંને બીજો બતંગ.
“ રસ્તમ થુદો ને સોરાબ નવજવાન,
“ જવાનના જરબથી જશે જખફનો જાન.
“ પછી જંગી સોરાબ છે એવો નાદાન,
“ ફરેબથી લેવાશે એનો સેહેલથી જાન.
“ પરાગદે થશે બાપ એટા બદબખત,
“ તરત આવશે મુજ કબજે ધરાનનું તખ્ત.”

તુરાની સેના સાથે થૂરો સોરાબ,
ધરાન સામે જંગ કરવા વધ્યો શેતાબ.

રસ્તમ પહેલવાનનું મરણ.

કથા ને પુરાણી તવારીખ કેહેનાર,
કરી એમ ગયો છે કથા આશકાર.

નાચ, ગાયનમાં કુશળ ને રૂપવાન અતિ,
 ઝનાનામાં ઝાલના એક બાંડી હતી.
 તે બાંડીથી ઝાલને એક પૂત્ર થયો,
 સુરત જેની સુંદર જોઈ ઝાલ ખુશ રહ્યો.
 દેખાવમાં તે બાળક બીજો સામસવાર,*
 થયું મગ્ન કુલ કુળ જોઈ તેનાં દીદાર.
 કાબુલ અને કાશ્મીરનાં ન્યોતિશ જાણનાર,
 પાક આતશ ને અહુરમઝદના પરેરતાર,
 તપાસવા બેઠા ગૃહ, સેતારાની ચાલ,
 તે બાળકના ભવિષ્યનો જાણવા એકેવાલ.
 પડી તેમને માલમ એવી બદ નિશાન,
 જોવા મંડ્યા એકેકનું મોંઢ, થઈ હેરાન.
 પછી બોલ્યા તેઓ “ઓ પેકેલવાન ઝાલ !
 અમોએ તપાસી છે આસમાનની ચાલ.
 નથી દીસતા આ બાળકના સારા સકન,
 નથી શુભ કંઈ દરશાવતું ફરતું ગગન.
 થશે ન્યારે વયનું એ ખુબસુરત બાળ,
 એલાદ સામસવારની એ કરશે પાયમાલ.
 એનેથી કુલ સીસતાનમાં ઉઠશે અકળાટ,
 ધણું દીલને પોહોંચશે ગમી ને ગભરાટ.
 ધરાનમાં આવી પડશે મોહોટી ગુચ્ચવણ,
 પણ એનું પછી આવશે ટુંકમાં મરણ.”
 આ વરતારાથી દુઃખનું ઝાલનું જીગર,
 કીધી અઝ દાદારને ઝુંકાવી સર :-

* સામ નરીમાનનો બેટો અને ઝાલનો પીતા હતો. ઘણા દેવો તથા જંગલી જાનવરોને એણે માર્યાં અને માહાત કીધાં હતાં. એક ઘણું ઝનુની ને જંગલી જાનવર, જેનું નામ તેના આતશી ખવાસ અને રંગના સબબે “સોહામ” હતું, તેના ઉપર સામ સવારી કરીને દેવો સામે લડવા જતો હતો, તે પરથી સામને “સામ સવાર” કરીને કહેતા હતા.

“આ બચ્ચાંનું હૈયું પાક રાખજે ખોદા,
 જુરો એને કખી થવા દેતો ના.
 એવું કર ના થાય એથી ખાનદાન હોરાન,
 ન વંશ સામ નરીમાનનું કરે વેરાન.
 ખોદા, તુજ બલાઇ પર છે અમનો આધાર,
 છે તુથીજ અમુને સુખ, સંતોષ, કરાર.”

પણ લેખો લખાયલા કેમ ભુસાય કખી,
 શું કીસમતનું ચક્ર કંઈ અટકાય કખી!
 શગાદ રાખ્યું ઝાલે તે પૂત્રનું નામ,
 શિખાડ્યા તેને એહમ, વિદ્યા તમામ.
 ઉમરનો થયો ન્યારે એ નવજવાન,
 રવાના તેને કીધો કાબુલીસ્તાન;
 ને તે દેશના બાદશાહની એક પુત્રી સાથ,
 જોડાયો એ શગાદની શાદીનો ગાંઠ.

જતો રસ્તમ પેહલવાન દર વર્ષે કાબુલ,
 ચોથાઇ કરવા તે રાજ્યમાંથી વસુલ.
 એક સાલ તેણે ઉધરાવી જસતી ચોથાઇ,
 દીલો જેથી પ્રગ્નનાં રહ્યાં દુઃખાઇ.
 ધણો ચહડ્યો કાબુલના શાહનેખી કેહોર,
 જમાઇ આગલ અસંતોષ કીધો ન્તહોર.
 શગાદને બળત્રાં હતાં રસ્તમ પર,
 તે ખોલ્યો “છે રસ્તમ ભાઇ માહારો, મગર
 નથી રાખતો કંઈ માહારે વાસ્તે એ માન,
 ગણે છે મને તુચ્છ ને દુશ્મન પ્રમાણ.
 એ ખાતર મને છે બહુ એનાપર કેહોર;
 મુરાદ છે લઉં એકવાર એનાપર હું વેર.
 છે ઇચ્છા થાય મારે હાથ એનું મરણ,
 હું ચાહું છું કે તોહું હું એની ગરદન.”
 સવાલ કીધો કાબુલના શાહે “શગાદી
 તું કંઈ તરેહ પાર તુજ ઉતારશે મુરાદ?”

શગાદનો જવાબ તુરત હતો તૈયાર,
 “એનોખી કરી રાખ્યો છે મેં વિચાર.
 હું કહું છું જે વાત આપી ધ્યાન સાંભળ શાહ !
 ખસુસ આપણી મતલબ થશે હાંસલ, શાહ.
 રચું છું હું બાજુ એવી યુક્તિબાજ,
 કે જાણે બનું છું હું તુંથી નારાજ.
 મને જાણે અંગદ તું દે છે અપમાન,
 કરે છે ભર મજલીસમાં મને હેરાન.
 તે ખીજવાટમાં કાબુલથી ચાલી હું જાઉં,
 ને રસ્તમ ને ઝાલ સન્મુખ ફરિયાદ ઉઠાઉં
 કે માહારો કરે છે તું બહુ તિરસ્કાર,
 બનું છું હું તાહારેથી ચાલુ બેજાર.
 મુજ અપમાનનું વેર લેવા તેહમતન રસ્તમ,
 ચહડી આવશે ઉશકેરાઈ કાબુલ એકદમ.
 હવે કહું છું હું તે પર લક્ષ આપ શાહ !
 આરાસ્તે કરાવ મોટી શિકારગાહ.
 તેની વાટ પર ખાડાઓ ઉંડા ખણાવ,
 ઉભી આડી તરવારો તેમાં છુપાવ.
 તાજું ઉગતું ધાસ તથા મટીની સાથ,
 ઢંકાવજે તું એ સઘળા ખાડાની વાટ.
 છુપાવજે એ ખાડાઓ એવી મીસાલ,
 જરાખી ન આવે તેનો બાહરથી ખ્યાલ.
 શિકારે ત્યાં રસ્તમને જવા લલચાવ,
 ફરેખથી તેને તું તે જગ્યે લઈ આવ.
 તુટી પડશે રખશ સાથે ખાડા અંદર,
 ખુની ખાડો બનશે બંનેની કબર.”

થયાં શાહે કાબુલને અલખત પસંદ,
 શગાદનાં આ હીકમતી ફરેખ ને ફંદ.
 ઉંતારવા કસદ દોજખી એ સરનજમ,
 લીધી તક જમેલી જ્યાર મજલીસ તમામ.

ને ચાલેલી ન્યાફતની ભારી ધમાલ,
 ને સાફી પીરસતા શરાબ લાલમલાલ.
 શગાદ એકદમ ઉઠ્યો બની ગુસ્સેમંદ,
 દેખાવ તેનો તું દો, સુખન નાપસંદ.
 થયું એથી કાબુલના શાહને ઝનુન,
 બન્ને વચ્ચે થઈ તાનાબની જબુન.
 ભર મજલીસમાં કીધો શગાદનો તુચ્છકાર,
 ધિક્કારભર્યા સાદે એમ કીધો પોકાર—
 “શેખી શાની રાખે છે શગાદ એકદમ !
 નથી સામ નરીમાનની તાહારી તોખમ.
 નથી ઝાલ તને ગણુતો એટા મીસાલ,
 ધરાવતો નથી તું જ પર સેહેજખી તે વાહાલ.
 નથી ભાઈ તને ગણુતો ફસ્તમ નેકનામ,
 કુડુંબ કુલ ગણુ છે તને એક ગોલામ.”
 આ મેહેલ્યાંથી ચીરડાયો બનણે શગાદ,
 ઉઠી ચાલ્યો, કરતો ખુદ હાથ પગ પછાડ.
 ગયો ઝાબુલ દોડી તે તેહેમતનની પાસ,
 ન થોબ્યો જરા કેઠે લેવા તે શ્વાસ.
 કીધી ફસ્તમ પાસે જઈ કડવી ફરિયાદ,
 તે પેહલવાનને ઉશકેરી રહ્યો બદઆદ.
 બતાવ્યું બહુ ભાઈના પર ફસ્તમે વાહાલ,
 થયો ગુસ્સેમંદ સાંભળી તેનો એહેવાલ.
 પોકાર્યો “જઈ કાબુલ હું વેર તાહાફ લેઉં,
 તે શાહને હું સિક્ષા નીજ એહેકારની દેઉં.
 ઝુંટાવી તેના સરથી બાદશાહી કોલાહ,
 શગાદ, હું કરું તને કાબુલનો શાહ.”

શગાદ બેગો તેહેમતન કાબુલ ગયો,
 ટુંક દિવસમાં શેહેર અંદર દાખલ થયો.
 હાજર સાહે કાબુલ થયો તેના પાસ,
 ઉંઘાડા પગો, દીલે ખાફી લેખાસ.

મીનતઝારી ધણી કરી બોલ્યો શાહ,
 “રે માફ કર, જેહાંપનાહ, માહારો ગુનાહ.
 છું મુજ શેખી માટે હું દલગીર તમામ,
 કર માફ તેહેમતન માહારી તું તકસીર તમામ.”
 નમનતાઇના સાંભળી તે શાહના સુખન,
 દયા થઇ જેહાંજેયનાં દીલમાં ઉત્પન.
 જેહાંપેહેલવાન બોલ્યો “ઓ કાબુલના શાહ,
 નમનતાઇ જેઇ તુજ માફ કરે છું ગુનાહ.”
 દીધાં શાહે રસ્તમને બહુ માન અકરામ,
 જરા રાખી નહીં મેહેમાનદારીમાં ખામ.
 એનાં માનમાં મજલીસ આરાસ્તે કરી,
 જંગી જ્યાફતો એને વાસ્તે કરી.
 જરા જેહેમત, જરની ન રાખી કસર,
 બસ મકસદ કે રેહે રાજ રસ્તમ નામવર.

શિકારગાહ હવે જવી બની તૈયાર,
 ને ખાડાઓ બેદી ખણાયા ખુનખાર,
 કે શાહ બોલ્યો તેહેમતન રસ્તમની પાસ,
 કહયું “છે તૈયાર એક શિકારગાહ ખાસ,
 ધણા મલશે ત્યાં જંગી શેરના શિકાર,
 શિકારથી છે કસરત, શિકારથી કરાર.”
 શિકાર અલબત રસ્તમને હતો પસંદ,
 પેહેડી બઝેબ્યાન, લીધી હાથમાં કમંદ;
 ને ભાલા ને તીરો ને ચાચી કમાન,
 કટારી ને શમશેર ને ગુર્જે ગાબ્યાન.
 તેજ રખશ પર બન્યો તે પેહેલવાન અસ્વાર,
 ઉલટબેર ગયો રણમાં કરવા શિકાર.
 રહ્યો તેની એક પડખે શગાદ કંગાળ,
 જેના નીચ ફરેબનો ન રસ્તમને ખ્યાલ.
 ચતુર અરુપ રખશ ત્યાં અટક્યો એકદમ,
 તે બાહોશ જનાવર ન ઉચકે કદમ.

ઘણા તેથી ચીરડાથો જહાંજોય પેડેલવાન,
 કાંચ રખશ માહારો આજે એમ બન્યો નાદાન!
 સખત ફટકાઓ રખશને, નહીં સાંખી દીલ;
 ઉછળ્યો તેપરથી તે ઘોડો અસીલ.
 ઉછળતાં સમેત પડ્યો ખાડા અંદર,
 જે ઉડો, અંધારો, ખુનખાર સદંતર.
 છુપાવેલાં તે માંડે જે તીણાં હથીયાર,
 ભોંકાંછળખમી બન્યા બેઉ અરૂપ ને અસ્વાર.
 ઉછળ્યો ફરી જોરથી રખશ રૂસ્તમ સંગ,
 પરંતુ બીજે ખાડે પડ્યો બતંગ.
 અક્કલ થાય હેરાન એવી મારી જલંગ,
 પણ પાછું ત્રીજી ખાલીમાં પટકાયું અંગ.
 પડ્યા, ઉઠ્યા, પડ્યા, પણ રાખી હિમત,
 પડ્યા, ઉઠ્યા સાતવાર, પણ રૂઠુંજ કીસમત.
 તેઓ સાતમે બસ ખાડે બન્યા લાચાર,
 જખમ કારી બન્નેનાં દીલ પર હજાર.
 હવે એત્યા રૂસ્તમ આ કોણનું શીતુર,
 શગાદ ગમતે જોઇ બોલ્યો, સાદ દુઃખથી પુર:
 “ઓ માહારા બીરાદર! કીધું શું આ કામ!
 પીતા માહારો તેજ તુજનો પીતા નેકનામ;
 તો મલ્યો શા એવો સબળ મોતેબર,
 કે બાજુ રચી માહારાં મોહોતને ખાતર?
 રે ભાઇ થઈને કીધું કાંચ આવું શીતુર,
 કે જન ભાઇનો જન્ય ભાઇને હાથે, ઓ કુર!”
 શગાદે તેને આપ્યો એવો ઉત્તર,
 “ખોદાનો ઉતર્યો છે ખોદ. તાહારી પર.
 ઘણાંઓનાં રેડેલાં જંગમાંડે તેં રકત,
 તે કાજ હવે આવ્યું છે તાહારું બદબખત.
 લીધા આજ તુલીક તેં જે અસંખ્ય પ્રાણ,
 તેનાં વેરનો દીવસ આજ આવેલો જાણ.”

હવે ખોલ્યો ઢાંગ કરતો કાચુલનો શાહ,
ખરો જાણે તેહમતનનો હોય ખેરખાહ.
“અરે કેવા આગે બન્યો ખુરો સંજોગ,
ફરેખીના ફનનો તું બન્યો છે ભોગ.
અરે અફસોસ! કેવા છે દુષ્ટ આજનો દન,
કે મુજ મુલકમાં કમોહોતે મરે તેહમતન!
અરે લાવો નોશદાર ફેટથી કાઢ,
કે રસ્તમ ન દે તેનો કિંમતી જાન ખોહી.
અરે! દોડી લાવો કાઢ એવું અકસીર,
સચેતન થાય જે વડે રસ્તમ શુરવીર.”
હાથો નહીં શાહના આ સાંભળી સુખન,
પણ સાંભણો થયો શુરસે રસ્તમ તેહમતન.
તે ખોલ્યો “ધણા શુરા શેહેનશાહો મહાન
નિકળ્યા મુજ સાંભણે લેવા માહારો જાન.
પણ આખર તેઓજ પડ્યા થઈ લાઈલાજ,
ખડો હુંજ રહ્યો ફત્તેહમંદ સરફરાજ.
કીધું છે તેં મુજ સાથે જખરૂં શીતુર,
પણ યાદ રાખજે તું મુજ સુખન આ જરૂર,
કે જંગી મુજ ખેટો ફરામઝ પેહેલવાન,
કીનો લેશે માહારો, એ નક્કી તું જાણ.”
શગાદ પર હવે તેણે ફેરવી નજર,
કહ્યું તેને શોકમંદ ને દુઃખતે જગર:
“ખીરાદર, મુજ મૃત્યુ હાલ આવ્યું છે જયાર,
મુરાદ માયું છું તાહારી પાસ છેલ્લી વાર.
કે આપ તું મને એક તીર ને કમાન,
ધરી હાથમાં રહું જે તો જંગલી હેવાન
મને જીવતો સમજીને રહે ખીલીકથી દુર,
ને નહિં તો મુજ ભક્ષ કરવા ધસશે જરૂર.”

જોઈ આવેલું નજદીક બાઈતું મરણ,
શગાદનું બહુ હરખાયું અંતઃકરણ.

આપી છેલ્લી રસ્તમની ઇચ્છાને માન,
 તેનાં દીલપર ફેંક્યાં એક તીર ને કમાન.
 ઉલટથી તે રસ્તમે ઝીલ્યાં તરત,
 કમાન વાળી તે પર તીર ચઢ્યાવ્યું ઝટ.
 શગાદને એ જોઈ લાગ્યો ભારી ગભરાટ,
 બંરાયો ઝાડ પછવાડે, દીલમાં તડખાટ.
 પણ તેહેમતને ટાંક્યું આખાદ એવું તીર,
 વીંધી નાખ્યું ઝાડ સાથ તે ઠગનું શરીર.
 નજર ઉંચકી પોતીકી આસમાન ગમ,
 આભાર માનતો બોલ્યો એમ મરતો રસ્તમ—
 “અહુરમઝદ, અહુરમઝદ, પરવરદેગાર,
 કશું તારા શુક્ર હમરો હબાર.
 કે મરવા આગમજ આપી તેં મને તક,
 મુજ હાથ દેવા ખુનીને શિક્ષા બરહક.
 કશું છું તને સ્વાધિન, રખ, માહારો બન,”
 એ શબ્દો સાથ રસ્તમે છોડ્યો ખુદ ત્રાણ.
 તમામ સાથીઓ તેના પામ્યા મરણ,
 ફસી ખુનખાર ખાહીઓમાં મોહોતને સરણ.
 કમોહોતે ઝવારેહ ને બધા કપાઈ,
 ગયા શાહ ને શગાદને છટકે ફસાઈ,—
 સિવાય એક, જેણે નાહસી બચાવ્યો બન,
 ખબર ઝાલને કરવા તે દોડ્યો સીસતાન.

સુની મોહોત ને આફતનો એવો એહેવાલ,
 ગિરફતાર થયો ગમમાં યુઝોગ ઝાલ.
 પીળી સરના બાલ, મારી માહીતમની ખુમ,
 “સદાનો થયો પ્યારો રસ્તમ તું ગુમ !
 રે આએ મુજ યુદ્ધપામાં કેવો જખમ !
 રે તું બદલે હું કાંય નહી મુવો રસ્તમ !
 તું સામની ઓલાદમાં હતો અનુપમ,
 રે પાક તાહાફે રહે રહેજો ખુશનુદ, રસ્તમ !”

જેણે ભાંજ્યું દીન, દેશના દુશ્મનનું જોર,
 જેણે તોડ્યો દુષ્ટ, જાલમ દેવોનો દોર,
 જેણે માર્યા નાશકારક અઝદાહ, અઝગર,
 અસંખ્ય જંગલી, જનુની જનનવર જખ્ખર,
 રહ્યો જે સદા તાજને પુર વફાદાર,
 યકીનથી જેણે લગ્યો પરવરદેગાર,*
 ધરાનને કીધું જેણે જગત-આશકાર,
 તે રસ્તમના રહ પર દરદ હો હજાર.
 જમાના હજાર થઇ ગયા છે પસાર,
 આ ધરતી ઉલટપાલટ થઇ તરેહવાર,
 પણ અમર ને તાજ હજી એની યાદ,
 અશો રહ એ રસ્તમનું રહો સદા શાદ !

“ Rustam is as much distinguished for piety as bravery. Every success is attributed by him to the favour of Heaven. In the achievement of his labours in the Heft-Khan his devotion is constant, and he everywhere justly acknowledges that power and victory are derived from Him alone.” (Atkinson.)

NANU'S BRASS WORKS.

*Karelwadi, Thakordwar,
BOMBAY.*

—:00:—

BRASS & IRON FURNITURE.

SPECIALITIES:-

Brass and Iron Cradles and Baba Cots.
Iron Benches and Coaches.

Iron Swinging, Folding, Revolving, Rocking
and Easy Chairs.

Brass and Iron Folding Side and Round Tables
and Stools.

Shelvings, Book Racks, and Office Record Shelves.
Brass and Iron Bedsteads and Folding Cots.

Brass Candle Stands, Brass and Iron Sundry
Folding Furniture for House, and Camp Purposes.

Garden Furniture; Hospital Furniture and
Requisites.

Brass and Iron Railings and Collapsible
Gates, etc. etc.

And all kinds of repair work under-
taken and special articles in all
metals made to order.

NANU'S BRASS WORKS, BOMBAY.

Show Rooms:-
KALBADEVI ROAD, BOMBAY.

SUN LIFE ASSURANCE COMPANY OF CANADA.

Head Office:— MONTREAL.

Head Office for India, Burma and
Ceylon, Canada Building, Hornby Road,
BOMBAY.

Manager:— J. A. D. McBAIN.

Secretary:— PHIROZE C. SETHNA.

This Company issues life policies on most approved plans, the provisions and privileges under which afford ample protection to the widows and orphans.

All policies contain a table of values guaranteed under the contract.

The policies of this Company contain a special privilege called the "Automatic Non-forfeiture" which is a unique privilege for the benefit of the assured and his heirs.

For particulars write to-day, mentioning your present age.

SUN LIFE ASSURANCE COMPANY
OF CANADA,

Canada Building, Hornby Road,
• **Bombay.**

ધી બોમ્બે લાઇફ એશ્યુરન્સ કું, લીં.

મુંબઈના જાણીતા શેઠેરીઓ જેવા કે ધી ઓં મીં
લલ્લુભાઈ સામળદાસ, સી. આઈ. ઇ., જી. પી., ની બાહેં-
ધરી હેડળ ચાલતી ઉપલી કુંપનીમાં દરેક જાતનો જીંદગીનો
વીમા ઉતારવામાં આવે છે. સસ્તા દર; ઉદાર શરતો.

૬૭, એપોલો સ્ટ્રીટ,
કોટ, મુંબઈ.

એસ. બી. કાર્ડમાસ્તર,
મેનેજર.

નીરાધારનો એપોલો આધાર—

એક જીંદગીના વીમાની પોલીસી.

મુંબઈની સૌથી જુની અને ધરખમ વીમા કુંપની ધી બોમ્બે
મ્યુચ્યુઅલ લાઇફ એશ્યુરન્સ સોસાયટી, લીમીટેડ, જીંદગીના દરેક
જાતના વીમા ઉતારે છે. પ્રીમીઅમના દર ઘણા ઓછા અને ઉદાર શરતો
હોવા સાથે દર વર્ષે રૂ. ૧૦ બોનસ તરીકે આપે છે. સ્ત્રી તથા પુરૂષોના
વીમા ૫૦ વર્ષની ઉંમર સુધી લેવામાં આવે છે.

લખો યા મલો:—

દી. જી. કેદીની કુંપની,

સોલ એજન્ટસ,

૬૮-૭૧, એપોલો સ્ટ્રીટ,

કોટ, મુંબઈ.

VASELINE.

For toilet and Nurses No. 1 quality, Per pot
As. 3, 5 and 6.

VASELINE POMADE.

Per pot, As. 4, 6 and 8.

POWELL'S HAIR DESTROYER.

Instantly and effectually removes Superfluous
hair from any part of the body. Bottle As. 12.

NAIR'S HAIR DYE.

Harmless, Perfect and Odourless. Bottle Re. 1-6.

SANITARY FLUID.

For disinfecting.

LITTLE'S PHENYLE.

NAPHTHALINE BALLS.

Soluble.

AERATED WATER SYPHONS.

THERMO FLASKS.

POWELL'S 31 COUGH PILLS.

(**POOR MAN'S FRIEND.**)

This is a remedy which has brought untold
happiness to thousands of homes. Absolutely cures
all who suffer from Coughs, Colds, Bronchitis,
Hoarseness, Difficult breathing and all affections
of the throat, chest or lungs. Immediate relief is
ensured by the first few doses. Try and convince
yourself.

Within the reach of even the poorest.

As. 12 per phial.

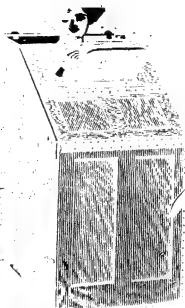

N. POWELL & CO.,—BOMBAY.

NEW INVENTION.

**DISEASES
BANISHED
WITHOUT
DRUGS.**

Gives you at home all the marvellous cleansing, invigorating, curative effects of Turkish Bath. Opens the 7,000,000 skin pores, purifies the entire system. Prevents disease. Has cured thousands.

A BLESSING

**TO
HUMANITY.**

Nature's drugless remedy for Colds, Influenza, Rheumatism, Aches, Pains, Blood and Skin diseases, Kidney trouble, and most diseases.

POWELL'S TURKISH BATH CABINET.

This bath cabinet provides the latest and most approved method of taking Turkish Bath in one's own room, either at home or when travelling and with this the user can enjoy all kinds of Turkish, Russian, Air Vapour, Medicated or Perfumed Baths.

Complete with outside heater, adjustable seat, floor protector and book of instructions ... Rs. 200/-

Powell's B. I. Folding Bath Cabinet with 3 lights inside heater ... Rs. 24/8

Powell's B. I. Folding Bath Cabinet tin outside heater ... Rs. 35/-

Powell's B. I. Folding Bath Cabinet copper outside heater ... Rs. 42/-

N. POWELL & CO.,—BOMBAY.

NEGLECTED CHILDREN.

If your child is suffering from *PHYSICAL DEFORMITY*, do not neglect either to get it nipped in the bud or to arrest its further nefarious growth. Delay in the matter means the ruining of his future prospects for ever, making his life a burden to himself and to those who are nearest and dearest to him. Our advice to parents of such children is that they *should consult their medical men and bring their wards to our INSTITUTION for the necessary treatment.*

We are treating daily hundreds of *DEFORMED CHILDREN* for *SPINAL CURVATURE, INFANTILE PARALYSIS, FRACTURE or DISPLACEMENT of JOINT, CROSS FEET, WALKING ON HEELS, etc., etc.* We also treat children by electricity and by mechanical and manual massages. The preparing of various kinds of *DEFORMITY APPLIANCES* is a speciality with us.

We beg to add for your information that we had had of late to extend our *ORTHOPÆDIC DEPARTMENT* with a view to increase the output in order to successfully cope with the increasing demands of suffering humanity.

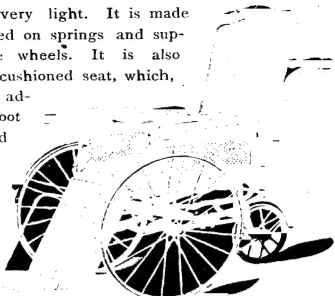
Our *qualified Specialist* will be pleased to give his advice in every case of *DEFORMITY*.

Treatise on *DEFORMITY* and our *ZANDER INSTITUTION MANUAL* will be sent free on request to medical men only.

Apply to—The Superintendent, *ZANDER ORTHOPÆDIC and MEDICO-ELECTRO INSTITUTE* (Incorporated with N. POWELL & Co.), Lamington Road, BOMBAY.

POWELL'S INVALID CHAIR.

This Chair is very light. It is made out of wood, mounted on springs and supported with bicycle wheels. It is also fitted with a spring-cushioned seat, which, combined with the adjustability of the foot rest to any desired extent, makes the chair an invaluable auxiliary to all patients.

From

Rs. 175.

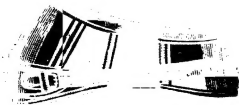
POWELL & CO.'S SURGICAL SPECIALITIES.

They supply **TRUSSES** in every conceivable form and their **TRUSSES** are made by **skilled and experienced workmen** under the supervision of **qualified Specialists**. They guarantee **accurate fit and perfect adjustability** for all their **TRUSSES**, provided they are furnished with correct individual measurements.

Their **ABDOMINAL SUPPORTS** are devised on anatomical principles in different forms.

Their **ARTIFICIAL LIMBS**—"1919" Models—have carried the first prize and Gold Medals in several Industrial Exhibitions including the Universal Exhibition of Paris.

—:o:—

They carry on a large amount of business in **ELASTIC STOCKINGS** and bestow prompt attention on all orders requiring special sizes.

SUSPENSORY BANDAGES, HYDROCELE and

MIRZA SUSPENDERS—so highly recommended by the medical profession, are also manufactured by them.

For particulars apply to :—

N. POWELL & CO.,—BOMBAY.

મુંબઈના જરથોસ્તીઓના મરણ વખતનું અરસપરસના લાભનું ફંડ.

આ ફંડની નેમ મુંબઈ ખાતે વસ્તા પારસી મેમ્બરોના કુટુંબોને અરસપરસની મદદ આપવાની અને તે મંચેથી મેમ્બરોના યુજરવા બાદ તેમના નેમેલા “નોમીનીઓને” લાભ આપવાની છે.

ફંડનો વહીવટ મુંબઈના જાણીતા પારસી ગ્રંથસ્થોના હાથમાં છે.

ફંડના છેલ્લા છપાયેલા રીપોર્ટ પ્રમાણે તેની પુંજ રૂ. ૨,૬૦,૦૦૦ ઉપરની છે. તેમાં નામદાર સરકારે પસાર કરેલા કાયદા મુજબ ૧,૨૬,૦૦૦ કંત્રોલર-જનરલને ડીપોઝીટના આપ્યા છે.

દાખલ થવાના ફોર્મ માટે લખો:—

અરદેશર દાદી સીટ,
ખેતવાડી, મુંબઈ. }

મનચેરશા બમનજી,
સેક્રેટરી.

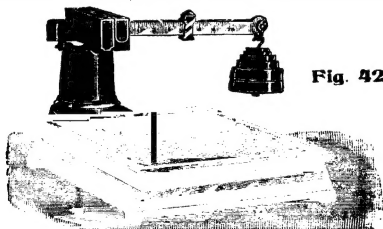

Fig. 4201.

Fig. 4201. **Personal Weighing Machine.** This Machine will weigh up to 24 stones. The size of platform, $10\frac{1}{2} \times 13\frac{1}{2}$ in., fitted with brass steel yard and slide. The iron work is nicely japanned and relieved with gold bronze. Rs. 19-0.

N. POWELL & Co.,—BOMBAY.

સુરતવાળી ડી. પી. માદન કુંડા

અકસીર દવાઓ.

ચોઠીઆ નાશક.

એણું માનવામાં આવે છે જે ચોથીઓ તાવ તો અવધિજ નાથ. આ માન્યતા હવે ખોટી ઠરી છે. વરસો થયાં વપડાતી અમારી વનસ્પતિની અનેલી “ચોથીઆ નાશક” નામની દવા ફક્ત ચાર વાર પીવાની જરૂર રહે છે. ક્રીમત રૂ. ૦૧૧.

આંતરીઆ તાવની દવા.

અમે એવા લાંબા વખતના લાગુ પડેલા આંતરીઆ તાવ માટે આ અમારી વનસ્પતિની અનેલી દવા ફક્ત બેજ દીવસ પીવી પડે છે. ક્રીમત રૂ. ૦૧૧.

કુકડીઆ કફ પાઉદર.

બાલકોને થતી હડકોની ખાંસી બાલકોને બહુ ઇજા આપે છે. ખાંધિયું બોકી કઢાવે છે. ખાંસતાં ખાંસતાં કલેજું દુખી આવે છે. આ જાતની ખાંસીવાળાં બાલક સાથે રમતાં બીજાં બાલકોને આ ખાંસી ઉટે છે. આ ખાંસી માટે કોઈખી અસરકારક સસતી દવા હોય તો તે અમારી વનસ્પતિની અનેલી “કુકડીઆ કફ પાઉદર” છે. ક્રીમત રૂ. ૦૧૧.

છાલો પાલો મરી મસાલો.

છાલા પાલા મરી મસાલાના સસતા, સેહેલા, ધરધટુ દેશી ઇલાજો, જે એક વાર અનુભવમાં આવી ચુકેલા છે, તેના મોટા સંગ્રહની ચોપડીની ત્રીજી આવૃત્તિ બહાર પડી છે, જે દરેક ગરીબ ઘરમાં રાખવા લાયક છે. ક્રીમત રૂ. ૨૦.

હેડએક દરોખસ.

આધાસીસીના માથાના દુખાવાથી દુખી થતા દરદીઓનું દુઃખ દૂર કરવા માટે જાદુઈ ઇલાજ જોઈતો હોય તો તે અમારો વનસ્પતિથી અનેલી “હેડએક દરોખસ” છે. દુખાવાવાળી જગાની સામે બાજુના કાનમાં એ દવા નાખવાથી તરતજ આરામ મળે છે. ક્રીમત રૂ. ૦૧૧.

ડી. પી. માદન કુંડા, કણુપીઠ, સુરત.

